

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Október 31.

Október harmincegyediké a protestantismus történelmének lapjain a hála, öröm és reménység napjaként van feljegyezve. Nem is ok nélkül. Hálaadással áldozunk az örökkévaló bölcs Istennek azért a véghetetlen kegyelméért, a melylyel szent Fia ártatlan vérén megváltott lelki országát a sötétség, erőszak, önkény hatalmasságainak zsákmányul esni nem engedte, az örvények és sziklák fenyegető veszélyei közepett az elenyészéstől megmentette s jövőjének biztosítékait az evangéliom örökigaz ígéiben ismételtén és kétségbevonhatatlanul kijelentette.

Hajh, beh siralmas és gyászos állapota is volt az evangéliom alapján felépített keresztyén anyaszentegyháznak a pápák önző, világi urasága miatt! Óh mennyi ezer meg ezer lélek éhezte és szomjuhozta századokon át az igazságot, a nélkül hogy megtalálta volna ama mennyei kenyert és az élet vizét. Mily számtalanon epekedtek ama jobbkor után, a melyben buzgó ének és magasztalás zenghetett milliók ajakán! Ámde eljött az idő teljessége, bétölt minden szentek reménysége: a középkori reformáció által megtisztult, újjászületett a romlásnak indult hajdan dicső keresztyén egyház.

Ebből az egyházi újjászületésből keletkezett az általános szellemi átalakulás, az értelmi felvilágosodás, az egyéni, polgári és nemzeti szabadság. Ez hozta létre a lelkiismereti függetlenséget és az egyetemes emberiség közboldogságának munkálására irányuló elveket s törekvéseket. Ez keltette életre az igazság megősméréséből eredő valódi lelki szabadságot, meg azt az erkölcsi bátorságot, a mely sikra száll minden bűn, önkény és érdekszövetség ellen s elszántan küzd egyedül az Urért, a kié a mindenség, a hatalom és a dicsőség!

Az evangéliomi igaz hitnek, a józan tiszta észnek, a feddhetetlen erkölcsiség nemes elvei-

nek, az igazságnak és szabadságnak s ezzel együtt a krisztusi ideáloknak győzedelmi emléknapján tehát, első renden is méltó hozzánk az Isten iránt érzett őszinte hála.

Viszont, ha a reformáció elévülhetetlen becsü vívmányaira gondolunk, tiszta öröm járja át szívünket, lelkünket annak tapasztalására, hogy Isten, voltaképen e szeretet-ténye által nyitotta fel a keresztyén népek és államok előtt a haladás, fejlődés, tökéletesbülés előbb bezárva tartott kapuját. Vallási tisztult felfogásunk, népnevelési, oktatási ügyünk, nemzeti szabadságunk, lelkiismereti függetlenségünk, a békóktól ment vizsgálódás eredményei, az egyéni, polgári boldogulás útjai módjai egyedül a reformáció részrehajlatlan méltatása mellett értékelhetők és érthetők meg kellőleg. Csakis azóta képes és merészel az emberi elme szabadon gondolkodni, elemezni, bírálni, itélni; csakis azóta ösméri az ember valójában Istent, a világot, önmagát úgy, a mint Jézus és az apostolok kijelentették, tanították, hirdették; csakis azóta tudhatja és vallhatja a keresztyénség a bibliai szent tanokat, eszméket és elveket abban a tisztaságban és hamisítatlan szellemben, a melyben azokat az apostoli gyülekezetek hajdanán közvetlenül halották. Bizonyára a reformáció nélkül ma már csupán névben élne a keresztyén egyház; nélküle sötétség, köd, vakság ülte volna meg a lelkeket, s láncon örízve porlepetten heverne a biblia a szerzetesi könyvtárak zugaiban. Lehet-e hát a józan gondolkodású és érdekektől ment keresztyén emberek között csak egy is, a ki szív szerint nem örvendezne a reformáció áldásainak, még ha szinte azokban közvetve, azaz nem protestáns létére részesül is? Sőt ellenkezőleg! A keresztyén világnak második pünköszt innepe a reformáció emléknapja, a mely arra serkent és tanít egyen-egyen mindnyájunkat, hogy miként a Lélek kitöltetésének ama napján

a keresztyén egyház, Krisztus szellemében és a benne való hit örök fundamentomán megalapult: aként az emberi tökéletlenség miatt századokon át növekvő romlottságból, ugyanazon alapon és szellemben, egyedül a reformáció által újult meg. Ezért indokolt a mi szívünk repeső öröme október harmincegyedikén.

A multért Isten iránt érzett hálánk és a jelenben keblünket átható öröm azonban fokozódik és magasztosabbá válik, ha élő hittel és céltudatos elhatározással a jövőbe tekintünk. Lehetetlen nem remélnünk, még pedig joggal remélnünk a jelennél jobb, vigasztalóbb, dicsőbb kort. Mivé is lenne a mult minden diadalma s a jelen minden küzdelme és várakozása az epedve óhajtott szebb jövő biztató reménysége nélkül? A ki hisz az örök élő Istenben és Krisztus ígéreteiben, — a kinek lelkét csak egyszer is, ha pillanatnyira bár, a Szentlélek ihlete érintette, az önkénytelenül reméli az evangéliom tökéletes győzdelmi napjának eljövételét. Igen mi remélünk és tudjuk, hogy reménységünk nem szégyenül meg. Igazolja ezt az evangéliom küzdelmes de dicsőséges pályája, a melyen az Isten mindenhatóságának és kegyelmének megannyi emlékoszlopai hirdetik, hogy az ő idvezítő tervének megvalósítását sem ármány, sem erőszak, sem semminemű sátáni üzelem nem akadályozhatja, sem nem késleltetheti.

Hadd szálljon hát hálaének az ég és föld

Urához e napon; hadd uszszék örömrában egész bensőnk s hadd reméljen lelkünk reménység fellett, boldogabb, szebb, dicsőbb jövőt. Építsük, terjesszük, szilárdítsuk az Ur egyházát az apostolok által letett romolthatatlan alapon, a miként tették a reformátorok. Diadalmunk, üdvünk, életünk záloga, horgonya és biztosítéka a reformáció zászlójára felírt amaz igaz hit, a mely meggyőzi a világot. Deo soli gloria!

E. J.

TANÜGY.

A tiszántuli egyházkerület gymnasiumának 1901/2. évi értesítőiről.

(Folytatás és vége.)

A tanári testületek tagjainak létszáma legtöbb helyen megfelel a követelményeknek. Örvedetes jelenség, hogy a rendes tanszékek 1—2 kivételt leszámítva, mindenütt okleveles tanárokkal vannak betöltve. Debrecenben van 16 rendes, 1 helyettes, M.-Szigeten 12 rendes, egy helyettes, H.-M.-Vásárhelyen 16 rendes tanár, Mező-Turon 12 rendes, egy helyettes, Szatmáron 12 rendes, Kisujszálláson 15 rendes, 1 helyettes, Nánáson 8 rendes, 1 helyettes, Böszörményben 7 rendes, 1 helyettes, Békésen 6 rendes, 2 ideiglenes, 3 helyettes tanár.

Örvedetes jelenség az is, hogy a régi folytonos tanárváltozások már megszűntek és a legtöbb intézetben alig történt 1—2 változás. Debrecenben 2 válto-

TÁRCA.

ADATOK RÉVÉSZ IMRE ÉLETÉHEZ.

Méltó büszkeségünk Révész Imre életére vonatkozólag újabb gyakorlati olvastunk egyházi lapjainkban adatokat. Nem szükség mondani, hogy anyaszentegyházunk érdekében teszünk, ha nagyjainkat meg tudjuk becsülni s e becsülésünknek kifejezést adunk az által is, hogy földi pályájukra vonatkozó adatokat nyilvánosságra hozzuk amaz óhajjal: vajha a mi tanúságunkra egyes rendező kezek ezekből összealkotnák nagyjaink teljes életrajzait.

Ez indít engem is arra, hogy Révész Imre nyilvános pályájának kezdetéről eddig még meg nem jelent adatokat adjak az érdeklődők kezébe.

Ez adatok újabb és erősebb világosságot vetnek azon időre, mikor a szentmihályi egyház meghívta őt lelkészéül. „E hivatalt azonban nem fogadhatta el, az intéző férfiak nem itélvén a szentmihályi azon korból ösmeretes körülmények miatt szükségessé vált lelkészváltoztatást, egy a lelkészi pályán még kezdő s különösen éppen csak hamar a forradalom után szabad szellemben nyilatkozni szerető férfiúnak alkalmazása által céljokhoz képest megnyugtató intézkedésnek.”¹

¹ Révész I. emlékezete. 22. l.

Ez adatok, melyek jórészt Szoboszlai Pap István superintendensnek Benedek Lajos espereshez írott leveleiből¹ vannak merítve, nemcsak az egyházkormányán ülők nehéz s felsőbb helyen folyton figyelemmel kísért helyzetére, hanem Szoboszlai Pap Istvánnak Révész Imre felől való véleményére s általában a szentmihályi papválasztásra nézve is tájékoztatnak.

Hogy megérthessük, a körülményeket el kell mondanom. Révész 1850-ben a collegiumban contrascriba, könyvtárnok s segédtanár volt. A szentmihályi papság éppen ekkor megüresedett. 1850. június 24-én a nagyváradi kerületi parancsnokságnak a debreceni kerületi főispáni hivatal útján a püspöki hivatalhoz küldött parancsa szerint ugyanis „Borsányi János szentmihályi ref. lelkész jelenlegi állásáról elmozdittassék s helye más alkalmas egyennel töltessek be.” E szigorú parancsnak oka Borsányi János erős, hazafias magatartása volt. Nevezetesen 1849-ben az egyház nagy harangját és három nélkülözhető szent edényét ágyunak adatja, majd kardot köt, processiót tart a községben s hazafias szónoklataival hivat a veszélyben levő haza segítségére hívja fel.² E miatt elmozdítottatni rendeltetett. Az esperes — Benedek Lajos h.-böszörményi lelképásztor — e parancsnak azonnal eleget tenni kényszerülvén,

¹ E levelek megvannak az „Alsószabolcs-hajduvidéki“ egyh. megye levéltárában.

² Borsányi felől l. Sörös: Sztmihály tört. 138. 186. és Debr. Prot. Lap 1880: 80. lap.

zás (és egy új állás szervezése), H.-M.-Vásárhelyen egy sem. Mező-Turon 1, Szatmáron 2, Kisujszálláson 1, Nánáson 2 változás volt. Vége van tehát a „tanárvándorlásnak”, melyről utólagosan egyik értesítőnk azt mondja, hogy „ha közben közben akadt 1—2 jelesebb emberünk, első sorban kereste azt az ajtót, melyen bejött, hogy kijuthasson innen.” Valóban, eredményes munkát végezni nem lehet folytonosan változó tanárkarokkal!

A tanárok nemcsak az iskolákban végzik lelkiismeretes munkájukat, hanem a mi speciális magyar viszonyaink között, az irodalomnak is első sorban ők a munkásai. A mi gymnásiumaink tanári testületei is szép irodalmi munkásságot fejtenek ki, a mint ez az értesítőkből kitűnik. Az értesítők irodalmi rovatára nézve azonban óhajtható volna valamely egyöntetű eljárásnak a megállapítása arra nézve, hogy mi vétessék irodalmi munkásságnak, mert némelyik értesítőben a szorosabb értelemben vett tudományos értékű művek közt tudományos értékkel nem bíró művek is fel vannak sorolva. Így például a népszerű felolvasások, melyeket ugyszólván már minden gymnásiumunk tanári testülete tart a téli hónapokban, nagy mértékben növelik ugyan a tanári állás társadalmi súlyát, de azért az irodalmi munkássághoz nem számíthatók, ha csak valami új kutatáson nem alapulnak.

Az értesítőkből régi szokás szerint program-értekezések is vannak, melyek közül legtöbb a mi intézeteinknél szokásos székfoglaló értekezés. Vannak ezenkívül más értekezések is, melyek szerintem inkább tudományos folyóiratokban foglalhatnának helyet, már csak azért is, mert a tudományos értékkel bíró műveket a tudományos folyóiratokban találja meg legkönnyebben az, a ki ilyenek iránt érdeklődik. A székfoglaló értekezéseken kívül az értesítőkből első sorban az olyan értekezések volnának közlendők, melyek a tanuló ifjúságot és a szüléket közelebről érdeklik. Tehát első

sorban paedagógiai tárgyú értekezések foglalhatnak helyet az értesítőkből.

Semmi sem indokolja azonban azt, hogy némelyik értesítőben az egyes iskolai ünnepélyek alkalmával elmondott beszédek közöltetnek. Így pl. a mezőturi értesítőben több más beszéden kívül közölve vannak az okt. 31-én. márc. 15-én és apr. 11-én tartott emlékbeszédek is.

A debreceni értesítőben két székfoglaló értekezés van.

Gyöngyösi István műfordításai cimen dr. Csűrös Ferencz értekezik. Ebben Gyöngyösinek tulajdonítja lelkiismeretes alapossággal összegyűjtött adatok alapján azt a 3 ovidiusi levélfordítást, mely a Nemzeti Muzeumnak azon kéziratai között van, a melyek még a Nemzeti Múzeum alapítójának a könyvtárából valók. Munkájában segítségére van a Murányi Vénusnak a debreceni kollegium anyakönyvtárában levő egykoru kiadása. Szerző szerint a fordítás nem közelíti meg az eredetit könnyedség és a nyelvfinomság szempontjából, érdeme azonban, hogy a korabeli nehézkes, terjengős irodalmi nyelvet meglepő sikerrel tudta könnyen folyó, rithmikus sorokká alakítani.

A quaternió számítás elmélet elemei cimen ugyancsak a debreceni értesítőben értekezik *Zalányi János*. A quaternió számítás elméletét a múlt század második felében Hamilton Villiam Rován angol matematikus találta fel. Kevés nemzet ismeri még, nálunk is kevesen ismerik, de már az angolok matematikai irodalma elfogadta s szerző óhajtaná annak hazánk irodalmába való bevezetését is, mert a quaternió helyes értelmezésével nemcsak az elemi mennyiségtani, hanem a felsőbb mennyiségtani vonatkozásokat is meg lehet állapítani. Az értekezés a quaternió számítás legelemibb fogalmait világosan és könnyen érthetőleg ismerteti.

ideiglenes lelkipásztort reudelt Szentmihályra, ki — első ízben — 1850. jul.-tól 1851. junius közepéig szolgált itt.

A rendes pap nélkül maradt szentmihályiak lelkipásztor után néztek. Debrecenben vásárra járván, itt ajánlották nekik Révész Imrét, kit ők meghallgatván, meghívták, hogy Szentmihályon egyik Vasárnap prédikálás végett jelenjék meg.

Szoboszlai Pap István superintendens s Benedek Lajos esperes ellenben mindent elkövettek, hogy Révész Imre Szentmihályra ne mehessen, annyival inkább, mert a váradi parancsnokság folyton szemmel tartotta a szentmihályi dolgok menetét, kivált azóta, mióta az elmozdított Borsányi János érdekében felterjesztett kegyelmi kérvénynek semmi eredménye sem lett, részint Borsányinak a körülményekkel számolni nem akaró magatartása (nevezetesen Szentmihályon a parochián maradt, bár szent szolgálatokat nem végzett), részint néhány „Szentmihály jobb érzésű lakosai” által ellene emelt vádak miatt, melyek közül abban az időben súlyosak voltak: „a forradalom időszakában műve volt egy harangunk agyának átadása” s „behonyíthatólag a felséges királyi családnak legyalázója és titkos ellene.” Ily körülmények közt mint maga az esperes írja, a superintendens helyeslésével a következő elvek vezérelték a szentmihályi dolgok intézésében: 1. legyen a Szentmihályra menő lelkipásztornál a multhatatlan kellemek mellett (tudományosság, érthető előadás, templomot betöltő hang stb.) higgadt értelem s ítélet, felhasz-

nált tapasztalások utáni életbölcesség, rend- és békeségszeretet, próbát már kiállott pondentia pastoralis: és mikor én ezt inkább a régibb, mint ifjabb vagy egészen ifju egyénekben keresem, hiszem, hogy igazán tekintek a kitűzött célra s tiszta engedelmességet tanúsítok a magas kormány akaratjához és hűséget a szentmihályi egyházhoz is. 2. Lépjen a rendes lelkipásztor e hónapban még hivatalába. (1851. máj. 20.)

3. Mivel a szentmihályi üresség amotio által idéztetvén elő, dislocationnak van helye, gyülekezetet és Senior — most már a tractualis szék egybehangzó határozatainál fogva. És hogy azok egybehangozzanak, arra a XXII. Canonnak minden illetők általi pontos megtartása vezetend el.

4. Végre nem titkolhatom el, hogy régibb, érdemes és igazán hív lelkipásztorokat előbb léptetni, ide minden törvényes és becsületes utat felkeresni, mindig szives törekvésem volt és ezekben segédkeztek által támogatni édes pályabérem leend.

Ilyen vezérelvek mellett az esperes, Révész Imrét, kiből ifjúsága miatt „a felhasznált tapasztalások utáni életbölcéséget” és „a próbát már kiállott pondentia pastoralist” nem találta, szentmihályi pappá lételeben akadályozta. S a helyzet annál nehezebb lett, a minél tovább huzódott a papválasztás ügye. Ugyanis presbyteri gyűlések tartását 1850. okt. 28-án 455. sz. a. kiadott engedélyével megengedte ugyan a nagyváradi ker. parancsnokság, de csak politikai biztos jelenlétében s bár az esperes febr. 7-iki látogatása alkalmával

A máramaros-szigeti értesítőben 84—98. lapon *Jakobinyi Péter* ír értekezést. „*A görög tragoediai kar fejlődéséről*“-cimen. Bemutatja a kart külső fejlődésében, kialakulásában és abban a formában, amelyben a görög tragoedia virágzása idejében volt. A forrásmunkák ügyes felhasználásával mutatja be, hogy mimódon fejlődött a tragediai kar lassanként és mint hozott a kar összeállításába Aischylos célszerű ujtásokat, mint fejlesztette azt tovább Sophokles annyira, hogy már Euripides, a harmadik kiváló tragoedia költő a kar külső formáján semmi változtatást sem volt kénytelen eszközölni, pusztán csak a karnak a tragoediában való szerepén eszközölt változtatást.

A h.-m.-vásárhelyi értesítőben *Tölcseri István* „*Birák az Árpádok alatt*“-cimen írt tanulmányt. Nem eredeti kutatáson alapul ugyan a tanulmány, de az eddigi kutatások eredményeinek ügyes összefoglalásaként tekinthető. Ismerteti, hogy Árpád házi királyaink alatt milyen volt a törvénykezés menete, kik voltak a birák, mely fórumok szolgálták az igazságszolgáltatás teljesítésére és felsorolja időnként a nevezetesebb büntető törvényeket. Mindez könnyen érthetően és úgy van tárgyalva, hogy mind a tanuló ifjuság, mind a közönség érdeklődéssel olvashatja.

A mezőturi értesítőben *Boros Károly közli Demosthenes I. és II. philippikájának fordítását*. Szerzőnek feltűnik, hogy a politizáló és szónokló magyar nemzet Demosthenest az iskolákban nem olvastatja. Rhetorikai kézi könyveink magasztalják, de mutatóvanyokat nem közölnek belőle. Pedig ránk magyarokra nézve már csak azért is érdekesek Demosthenes beszédei, mert Demosthenes mindenik beszédében osztorozza az atheneieknek két nagy hibáját, hogy sokat beszélnek, de keveset tesznek és egymásra irigykednek, a helyett, hogy a közös ellenség ellen egyesülnének. Ezek pedig nekünk magyaroknak is „ösi büneink“.

A mi a fordítás értékét illeti, konstálhatjuk, hogy szerző többször tösgyökeres magyar kifejezéssel ad vissza egyes fogalmakat. De a műfordítás követelményei ellen sokszor vét. A magyar szövezenben a birtokos megelőzi a birtokot, tehát helytelen ez a kifejezés: „hatalmuk a lakedaemoniaknak“ (10 l.) vagy „látára annak“ (23 l.) „Azt tartja“ vagy „azt mondja“ — után feltűnően elhagyja a „hogy“ kötőszót. Általában nagyon ragaszkodik az eredeti szöveghez, pedig nem a szók, hanem az értelem visszaadása a fő és a mit mond, a magyar nyelv szellemének megfelelőleg kell mondania. Nem helyes a magyar jóhangzás szempontjából sem ez: „Valahányszor, athenei férfiak, Fülöp bekebeontetteiről foly itt a szó . . . stb.“ Ha ezt a mondatot az eredeti szövegtől eltérőleg a megszólítással kezdjük, már magyaros-á lesz. A bonyolodottabb hosszú mondatokkal nehezen birkózik meg, hogy az érthetőség esorbát ne szenvedjen, de ez nehéz feladat is és egyetlen eszköz volna rá, hogy a szavakhoz, sőt még a mondatok sorrendjéhez sem kell a műfordításnak alkalmazkodnia. A két beszéd közül a másodiknak a sikerű fordítása sikerültebb, folyékonyabb, de a tanuló ifjuság s a közönség érdeklődésére mindenik számíthat.

A kisujszállási értesítőben *dr. Pallagi Gyula* „*A gyermeki lélek*“ címen ír tanulságos értekezést. A gyermeki lélek, szerinte esekélyke magból fejlődő szervezet, mely pályafutása alatt folyton gyarapszik azzal, a mit természetes csatornáin „magába sziv.“ Ezeket a természetes csatornákat ismerteti azután, melyekkel fogalmakból, képekből összefűzőgetve ismeretet, értelmet, akaratot, jellemet növel magának. Nem a nevelő növeli, éppugy, mint nem a kertész neveli a jácintot, ez csupán segít a természetnek, javít a környezeten s a feldolgozáshoz legalkalmasabb anyagot igyekszik hozzávezetni.

mehagyta a szentmihályiaknak, hogy ápr. 24-ig a választást ejtsék meg, a presbyteri gyűlés nem volt megtartható ápr. 29. előtt, mert a biztosok csak ekkor neveztek ki.

Az esperes előtt látogatásakor a szentmihályiak leendő papjukul Révész Imrét vagy Szekeres Pál böszörményi rektort említették, de reájok nézve nyilván megmondotta, hogy ők meg nem hívhatók s utasította a gyülekezet elöljáróit, hogy maradjanak a törvényes határok közt. De midőn 1851. márc. 7-én a szentmihályi harangozótól, ki levelet vitt Révész Imrének s választ hozott szentmihályra, azt az értesítést vette az esperes, hogy Révész a közelebbi vasárnapot követő vasárnap¹, szentmihályra fog menni prédikálni és szentgyörgy-napkor szolgálatba lépni: megbizta és kiküldi Varga Lajos nánási lelkészt, hogy szentmihályon haladéktalanul jelenjék meg s az elöljáróknak az egyház-kormányzati bizodalmat, azzal egy utánjárást komolyan ajánlja² s a Consistoriumhoz kinevezendő királyi biztosság bevárására figyelmeztette s különösen vegyék észre a szentmihályiak azon óhaját, hogy a lelkészi állomás szentgyörgy napkor, rendes és már próbált, tapasztalt lelkipásztorral töltsék be s e végre ajánlotta is Igaz Pál dadaí lelkészt figyelmökbe, mindazáltal nem köti meg a gyülekezetet abban, hogy annak idejében szabadon válaszson egyházmegyénk papjai közül.²

¹ Márc. 16.

² Esperes levele Varga L.-hoz.

Varga Lajos küldetésében eljárta. Márc. 11-éről kelt jelentésében írja, hogy a papi állás betöltése érdekében tett lépések felől tudakozódván, a hadnagy előadta, hogy „a közönségtől Pete Gábor és Szabó Sándor társaival megbizattak, hogy mult hó 28-án rektorválasztás végett bemenjenek Debrecenbe; ugyanakkor fölhevitték arra is, hogy nagyreményű ifju Révész Imre ur, a kit a nép közül sokan a debreceni nép ajánlása után ismerének, mint papságra kitűzött egyén után tudakozódjanak. Kivántak volna nt. esperes urnál tisztelkedni, kikérve, várva böles tanácsadásait, de midőn megtudták, hogy visitationalis foglalkozásban levén, találkozási szerencséjük nem lehet, egyenesen tisztt. Pápay Imre (böszörményi másik) lelkészt látogatták meg, kitől a célba vett ifjura nézve a legjobb ajánlatot véve, másnap Debrecenben mindjárt Révész urat keresték meg, ki — mint mondják — egészen meglepetett s megértve tőle, miképp ha az elöljárók, kormányzók beleegyezésével a szentmihályi papi állomást elnyerheti, legfőbb örömeinek, szerencséjének tartandja, mindjárt főt. püspök urnál tették a küldöttek tiszteletüket kitől e választ nyerve: „azt az ifjut nem adjuk, arra még szüksége van főiskolánknak, azt mi másképp akarjuk megjutalmazni“ — vissza mentek Révész Imre urhoz, kitől e nyilatkozatot vevék, miképp ő vele nem közölhetnek a tisztelt kormányzók nagyobb jótékonyaságot, mintha ez ajánlközött szerencsét elfogadhatni megengedik és ő e hálája kimutatására, e ragaszkodást, megtiszteltetést megköszöni a jövő urnapot követő vasár-

Tehát a nevelő igazi rendeltetése az, hogy feleslegessé tegye magát.

A lelki élet középpontját az értelem adja. Az érzés feladata anyagot gyűjteni az értelem számára s az akaraté érvényesíteni ezt az anyagot.

Jellemző tanúsággal végzi, mikor kimondja, hogy „nevel az egész környezet s kiváltképp a szülék.”

Ez rövid vázlat a fenti tartalom teljes értekezésének, melyet a szülék is haszonnal olvashatnak.

A hajdunánási értesítőben Brassai Károly: „Geleji Kathona István élete és munkái” címen ír értekezést. Miután Imre Sándor és Jancsó Benedek már nyelvészeti szempontból méltatták, Brassai azt a hiányt igyekszik pótolni, hogy még eddig az ember, a kitünő hittudós és a jeles polemikus nem volt méltatva. A közölt rész egy nagyobb műnek a részlete lévén, véleményt nem mondhatunk arról, hogy feladatát módodon oldotta meg. A közölt részben, G. Katona élet-rajzában azt az önéletrást követi, melyet G. Katona Praeconiumának II. kötetében elmond a terjedelmes ajánló levél végén. Eddigi életrajzírói is ezt használták. Brassai ezt igyekszik kibővíteni fenmaradt leveleiből és munkáiban található adatokkal. De így is kevés adattal bővítheti az életrajzot, mert csak kevés levele maradt fenn, munkáiban pedig keveset beszél magáról.

A h.-bőszörményi értesítőben dr. Molnár István Hugó Viktor „A századok legendája” c. művéről ír, abból az alkalomból, hogy Hugó születésének századik évfordulóján ismét felszínre hozták a nagy francia költőt. Leghíresebb, művével a századok legendájával foglalkozik. Szerző lendülettel ír erről a műről, mely „az emberi nem epopeája, az emberiség büneinek kiállítása, tárlat, hol bár merre néz el, nagyszerű méreteken tárulnak elé a setétebbnél setétebb bűnök.” Anyira nagyok a méretek, hogy sokszor kísértetbe jösz „a bünt erénynek, s ezt bűnnek nézni!”

nap a szentmihályi templomban szónokolni fog.” A kiküldött Varga Lajos lelkész erre előadja, hogy Révész Imre papolási szándéka most, midőn még nincs betöltve a lelkészi állás, nem köszönő, hanem ajánkozás színe viseli magán s hogy miért kívánja az egyházkormányzóság rendes lelkészszel betölteni a megürült helyet, ajánlván ismét Igaz Pál dadai lelkészt, de őt „örege, nem az új kor szellemében szónoklás modora miatt” határozottan visszautasítják s „bár belátják a tisztelt kormányzók bölcs nézetét abban, hogy a papi állomás próbált, tapasztalt, kebelbeli lelkész által töltsék be, miután nem tudják, ki fogadná el azt a tractusból, kit szeretnének, Révész Imre urról pedig tudják saját nyilatkozata nyomán, hogy ragaszkodik hozzájuk, készek utána — ha a nép papolását megszereti — egy évig is várakozni, csak hogy ez esetben hozzájuk alkalmas időközi lelkész rendeltessék.” Megigérik végül, hogy a „kinevezendett királyi biztosság mellett tartandott népes Consistoriumban teendik választásukat és e választás megerősítését az egyházi kormányzás útján fogják eszközölni, mert az ő szívökben az igen tisztelt kormányfőriak iránt bizodalom honol és azokkal egy uton jární elhatározott szándokuk volt és leend mindenha.” A rektor Deák Péter nagyobb diák lett „ezt ki fogják hozni e héten szombaton s mint tudom, e szekeren fog papolni kimenni Révész Imre ur is.”¹

E jelentést azonnal közölte az esperes Szoboszlai

¹ Varga L. levele Benedek L. espereshez 1851. márc. 11.

Látszik, hogy szerző mély philosophiával boncolja a nagy író művét!

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni ev. ref. kollégiumi természetbeli tanári lakások története.

— Ajánlván a tiszántuli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés és a debreceni ev. ref. presbyterium tagjainak szives figyelmébe. —

A debreceni ev. ref. egyház által a kollégiumi tanárok számára átadott tanári lakásokra vonatkozólag a tiszántuli ref. egyházkerület 1893. évi 220. sz. végzésével következőleg intézkedett: „A természetbeli lakáshoz eddig jogigényt nyert akadémiai tanároknak ezen joga érintetlenül hagyatván, az ezentul betöltés alá kerülő tanszékeknek a természetbeni lakáshoz való jogosítása beszünttetetik, s a lakbér a torna és ének-tanárok kivételével minden főiskolai tanárra nézve 400 forintban állapítottatik meg.”

Ez a határozat, melynek praemissájában ezen intézkedésre vonatkozólag semmiféle, egyetlen hangnyi indokolás nem foglaltatik, s a mely, — mint köztudomásu, — a tanári lakások eredetének és jogi természetének, valamint a határozat káros következményeinek legesekélyebb megvilágítása nélkül keletkezett, megsemmisített egy olyan intézményt, mely kollégiumunknál több százados multtal bír.

Ezen végzés létrejötte óta az egyházkerületi közgyűlés a szóban forgó tanári-lakások eredete és jogi természetére felől tájékozódott, úgy hogy a mikor dr. Baczoni halálával előállott annak a szüksége, hogy a tanári lakásokra nézve az egyházkerület és a debreceni egyház közti jogviszony, melyet a fentebbi

Pap Istvánnal, ki márc. 13. kelt válaszában azt írja, hogy „tartalma nekem nem sok reményt nyújtott az ügy óhajtott kifejlődése iránt. Általában a kérdéses ügyet mindinkább bonyolodni látom. Én magam beszéltem a napokban, magamhoz hivatván, Révész Imre urral Atyailag szólottam hozzá, előterjesztvén, — ha semmi egyéb ellene nem állana is — a szentmihályi nehéz, kényes, sikamló helyzetet; elő- az ő mostani állását, köteleztetését. Nyilatkoztattam, hogy ő reá nekünk, minthogy ezt kiérdemelte, különös gondunk lesz s részére méltó jutalmat eszközölni el nem mulasztandjuk. Mondtam, hogy nekem nagyobbakra van ő vele nézetem s ha én lenni vagy működni megszűnnék is, lesznek mások, kik nézetemet osztandják és szándékomat kivinni igyekezendének. Végre, miután mindezek nem hatottak reá, kereken kimondottam, hogy mig mostani fontos hivatalát, főleg a tanítóit, be nem végzendí, addig ily utoní eltávozásra megegyezésemet semmiképpen nem adandom.” Egyszersmind felkérte a püspök, hogy „a Szentmihályra papolás végett megígért kimeneteltől, mint egyenlenség magvát elhíntó lépéstől” tartózkodjék s a jóakaratu tanácsnak engedjen. „Mindez hiába lön, — folytatja a levél. — A törhetetlen kemény akaratu ifju azt nyilvánította, részint, hogy ő azt vendí — ha van érdeme — valódi és legnagyobb jutalomul, ha az igazgatóság nem ellenzendí, sőt előmozdítandja az ő szentmihályi papságra jutását; részint, hogy mig érzés lesz benne s ez érzésnél fogva saját javát munkálni köteles lészen, e cél elérését sürgetni

egyházkerületi végzés egy szóval sem érint, annál kevésbé rendez, *rendeztessék*: az egyházkerületi közgyűlés már abban a szerencsés helyzetben volt az 1902. évi tavaszi egyházkerületi közgyűlésen, hogy *elfogadván gróf Tisza Istvánnak a tanári-lakások eredetének és jogi természetének tekintetbevételével nagy körültekintéssel készített határozati javaslatát*, a kérdés megoldását megdönthetetlen történelmi alapokon nyugvó *helyes irányba terelte*, de egyszerűsége említett végzés szerencsés tapintattal megválasztott kifejezéseivel megjelölte az utat és módot is arra nézve, hogy miképpen volna legcélszerűbben megoldható ez a kérdés úgy, hogy *mind az egyházkerület, mind a debreceni egyház méltányos igényei kielégíthessenek*.

Gróf Tisza Istvánnak az 1902. évi tavaszi egyházkerületi közgyűlés által az összes szavazatokkal egy ellenében határozat erőre emelt javaslata a következő:

„Tekintve, hogy az 1893. évi 220. sz. egyh. ker. végzés meghozatala alkalmával, azon négy tanári lakásnak, melynek telekkönyvi tulajdonosa gyanánt a debreceni ref. egyház szerepel, jogi természetére kellőleg nem tisztázott: tekintve, hogy mielőtt ezen lakások mai rendeltetésüktől tényleg elvonatnának, biztosítandó volna az, hogy az ebből származó anyagi előny ezen ingatlanok eredeti rendeltetésének és az 1893. évi 220. sz. végzés intencióinak megfelelőleg *debreceni ref. főiskolánk anyagi erejének erősítésére szolgálhasson*:

azon bizalomteljes felhívással fordul egyházkerületünk a debreceni ref. egyházhoz, mint telekkönyvi tulajdonoshoz, hogy egyházkerületünknek az ezen ingatlanok felett a *debreceni ref. főiskola közcéljaira való rendelkezési jogát elismerve, hozzájáruljon ahhoz, hogy azok a főiskola céljainak a mai állapotnál célszerűbben hasznosíthatóak*. Nem kétel-

kedik egyházkerületi közgyűlésünk, hogy a debreceni egyház a szóban forgó ingatlanokat, melyeket *annak idején Debrecen városa kizárólag a főiskola céljaira ajánlott fel, s bocsátott az egyház rendelkezésére, ezen eredeti rendeltetésüktől elvonni és saját anyagi előnyére felhasználni nem kívánja*: a mennyiben tehát a viszonyok fejlődése folytán az ingatlanok eredeti használatuktól eltérő módon célszerűbben fordíthatók eredeti rendeltetésüknek, t. i. a debreceni ref. főiskola fentartásának céljaira, ennek megvalósítására irányuló intézkedéseiben a *debreceni ref. egyház közreműködésére vél számíthatni*.

Mindazáltal az 1893. évi 220. sz. határozat végrehajtása előtt e kérdésnek a debreceni ref. egyházzal, mint 4 tanári lakás telekkönyvi tulajdonosával való teljes tisztázását tartja szükségesnek, miért is utasítja a főiskolai igazgatótanácsot, hogy e kérdésben a debreceni egyházzal *tárgyalásokba bocsátkozzék*, s azok eredményét a f. é. őszi közgyűlésre terjessze fel.

Midőn célul tűztük ki, hogy a *ránk nézve hozzáférhető levéltárak* átkutatásával a szóbanforgó tanári lakások eredetére és jogi természetére vonatkozó adatainkat az egyházkerületi közgyűlés tagjainak és az ezen fontos kérdés iránt érdeklődő közönségnek e lap hasábjain rendelkezésére bocsássuk, kijelentjük, hogy ezen adatok valódiságáért a *felelősséget bárkivel szemben elvállaljuk*.

Midőn a ferenczrendi szerzetesek a mai kollégium helyén álló zárdából 1550-ben eltávoztak, az iskola üresen maradt. Az 1556. évi ápr. 20-án tartott kolozsvári országgyűlés a zárda jövedelmeit és javait iskolák állítására rendelte. Ezen végzés értelmében a zárda Debrecen város kezébe ment át.¹ Ettől fogva a *város volt az iskola tulajdonosa*, ezért nevezte ezen iskolát a

¹ Szücs: Debrecen várostört.

fogja s most legközelebb nem áll el attól, hogy — hátlájának bizonyítására — Szentmihályra papolni kimenjen. Most még megpróbálom felkérni különösen a professor Révész urat, hogy — mint atyafi is — kísértse meg más észre s más gondolatra hozni öcsesét. Lesz-e sikere? nem tudom. Reményem nincs hozzá, amennyire már ösmerem az egyént.

Hiszen az ő érdemeit, kitünő képzettségét, alkalmazhatóságát megtagadni részemről bűn volna. De hogy felbeszakassza most tanítói szolgálatát, abba belé nem egyezem.¹

Révész Bálint reábeszélésének eredménye lett — legalább egy időre. A püspöknek márc. 17-iki levele, ugyanis azt mondja, hogy a professor Révész „kivánt célt ért.” „Azonban tegnap újra azt jelentette, hogy csakugyan mégis kiment öcsese szombaton.² Mi lesz ennek eredménye, majd meg fogja tudni Nagytiszteletű Ur közelebről.”³

Hogy mi lett az eredmény: nem tudhatni, annyi azonban bizonyos, hogy az esperesre, sőt a püspökre is nem kedvező, sőt felelmetes. Ezt engedni gyanítani Benedek L. esperesnek a püspökhöz írt levele: „én arra vagyok készen, hogy ez hivatalomtól engem feláldozand.” „Isten őrizzen még a gondolattól is!” írja márc. 21-iki válaszában a püspök. „És hogy e gondolat meg-

fordult a Nagytiszteletű Ur fejében: én reám már ez is aggasztólag hatott. Senki sem viselhet, nem is viselt soha — közhivatalt, a nélkül, hogy kedvetlen ütközésekbe ne jusson. De a mint meg kell állani a gondviseléstől kimutatott helyen, meg kell állani annyival inkább a nehéz időkben. Illyeket élünk mi most. Meg kell tehát állanunk most, míg állhatunk s állhatándunk. Isten mentsen, hogy csak egy alkalom is nyujtassék általunk arra, részint hogy nagyobb bonyolódás álljon elő közügyünkre nézve, részint hogy valaki — egyes, vagy testület — körünkön kívül más helyekre forduljon folyamodással orvoslásért. Bizzunk Istenben, hogy — jó igyekezetünk mellett — megsegítend bennünket az ilyen — bár nehéz — kérdések elintézésében.”

Tagadhatatlan: igen nehéz kérdés volt az üreedésbe jött lelkészi állások betöltése, kivált a melyik úgy üreedett meg, mint a szentmihályi. Idevonatkozna a püspök márc. 21-iki levelének e sorai: „vagy azt kell kimondanunk, hogy most rájuk nem hallgathatunk, mivel presbyteri gyűlést nem tarthatnak, azért tehát csak rendeltetik most hozzájuk lelkész az ő szavuk és kihallgatásuk nélkül; vagy, ha már némileg tárgyalásba bocsátkoztunk velük a kérdésbeni ügy felett, továbbra is ez uton kell maradnunk s kihallgatnunk őket, úgy, amint most módjuk van nyilatkozni.

(Folyt. köv.)

Bakócsi Endre.

¹ Szoboszlai Pap I. levele Benedek L. espereshez 1851. márc. 13-ról.

² Márc. 15.

³ Püspök levele Benedek espereshez 1851. márc. 17.

városi tanács 1586-ban „schola oppidi,” majd pedig 1592-ben „schola nostra” névvel.

A tanároknak eleitől fogva adott lakást is a város. Idők folytán 1704-ig összesen 4 tanári lakást vásárolt és adott át tanári lakásnak, melyhez még 1774-ben egyet vett és adott át az előbbiekkkel együtt az egyháznak. Az előbbi 4 tanári lakás állítólag a jelenleg az Egyház-téren 5, 8, 10, 12. sz. alatt lévő 4 ház volt, mely 4 házhoz tartozik jelenleg 42 hold és 664 □ öl ondódi szántóföld.¹

A legelső tanári lakás magával a református iskolával egyidejűleg keletkezett és valószínű, hogy az 1636-ban vásárolt második tanári lakás mellett volt. Ugyanis I. Rákóczy György erdélyi fejedelem 1636-ban a második tanszéket felállítván, az ekkor professorrá választott Hiripi István számára a város lakást vett. A városi jegyzőkönyv szerint 1636. dec. 23-án „D. Stephanus Hiripi introductus est in scholam, Rector apud domum exteriorem mansurus, ad Salarium, a Dno Principi ordinatum per annum solvendum.”² Hiripi István rector e szerint a külső házban lakott (domus exterior), s őt az I. Rákóczy György adományából fizették. A külső ház alatt lehetne talán érteni a kollégium épületén kívül eső házat is, szembe állítva egy másikkal, a mely a kollégium épületében van. De ennek ellene mond egy adat 1637-ből, mely szerint Sártori Molnár István vett egy házat a Péterfia Jakab utcában, melynek északi szomszédja „in platea Péterfia Jakab nuncupata ad occidentem, inter vicinitatem domorum ab aquilone e regione, civitatis rectorum scholae, principis beneficiis intertenendorum.” (A Péterfia Jakab utcában, nyugatra, a fejedelem által fizetett városi iskolai rektorok házai szomszédságában.)

Lehet tévedés ebben a feljegyzésben annyiban, hogy mind a két tanárt (legalább is egészen) nem a fejedelem fizette, de a mikor egy vásárolt ház szomszédjait sorolja fel egy fassio, *nem említett volna bizonyosan ok nélkül több házat, melyekben rektorok laktak.* (Domorum van a szövegben.) Tehát nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy mind a két ház a kollégiumon kívül egymáshoz közel állott, s csakis egy ház volt közöttük. Hogy ezen házak a város tulajdonát képezték, az is kétségtelen. Ugyanis még Hiripi István megérkezése előtt van szó az egyik házról a városi jegyzőkönyvben. Egy polgár vett egy házat, „inter plateam Darabos et domum civitatis, ubi rectores scholae habitare solent, sitam” (= a Darabos-utca és a városnak azon háza közt fekvő házat, melyben az iskola rektorok szoktak lakni.)³

Az első tanárnak nemcsak lakása volt, hanem a *lelkésznel nyert kosztot is*, melyért a város fizetett. Így pl. 1627-ig „pro mensa Domini Rectoris apud Rdm Johannem Putnoki servanda, ab antiquo erant deputati florenos 50.” Ekkor emelték 25 frttal.⁴

A harmadik tanszéket 1660-ban alapította Apaffy Mihály erdélyi fejedelem. A váradi collegium, Váradnak 1660-ban török kézre kerülése után Debrecenbe költözött tanítványaival, tanáruk Martonfalvai György vezetése alatt, kinek fizetését a fejedelem adta. Fizetése volt az erdélyi fejedelem által fizetett összegben kívül a várostól 90 frt., 10 cseber bor, 5 köböl buza, 5 szekér fa és egy verő disznó. Apaffy sóalap ezen

tanszék számára is tétetett, de a sóalap 1700-ban elvonatván, e tanszéket is a város fizette. A városi jegyzőkönyvekből arra nézve semmit sem tudhatunk meg, hogy ennek *vett-e a város lakást*, mert az 1660-iki jegyzőkönyvi lapok a városi jegyzőkönyvekből ki vannak tépve, úgy hogy csak a leveleknek a kötet sarkához közel eső részei maradtak meg, melyeken mindeniken látható némi írástörödek. De hogy Martonfalvait is ellátták lakással, arra nézve hiteles adatul szolgál az a körülmény, hogy Martonfalvai és neje Csapó Kata 1675-ben vettek házat a Csapó-utcán és ezt közös névre iratták.⁵ Bizonyosra vehetjük, hogy azelőtt a város látta el lakással.

A negyedik tanszék 1704-ben állított fel, a mikor is a febr. 3-án tartott tanácsgyűlés jegyzőkönyvében a következők olvashatók: „A scholában szükséges lévén a tanítás és vigyázás, feles a deákság, a kollegiumok a hazában is elpusztultanak, ide gyülekeznek mindenfelől, azért professorságra akadémiákból mostan lejött becsületes ifjak debreceni Herceg János és Kecskeméti György ur hivattattnak.”⁶ Néhány hét múlva febr. 28-án „Kalmár Imre és Nyirő Kata a Péterfiában levő házokat . . . adták örökösen a nemes városnak in et pro fl. 300 cum evictione.”⁷ Vagyis a város ekkor *vásárolta a negyedik tanári lakást.* A lakásokat nemcsak átengedte lakóházzá, hanem *azoknak a re-perálásáról és újraépítéséről is gondoskodott*, a mint ez azon évek városi számadásaiból minden évről kimutatható. Így pl. az 1726. évi számadás szerint „praedicatorok és tanárok egyenként 220 forintot s azonkívül bor, fa és gabonanemű deputatumot és lakást kaptak a várostól.”⁸

Ha valamelyik tanár elhalt, vagy eltávozott, utódának a városi tanács adta át mindig a lakást. Így pl. 1700. máj. 16-án „in congregatione Senatus et Communitatis Tisztelendő Szilágyi Márton Uram háza fele Doctor Huszti István uramnak assignáltatik. Az philosophiae professorságra tegnapelőtt introducáltván ő kigyelme a collegiumban sollenniter.”⁹ Tehát a város mint sajátja felett rendelkezett ezen lakások felett, de kötelességszerűleg látta el mindig a tanárokat lakásokkal, úgy hogy pl. 1716-ban így szól egy tanácsvezetés: „Neo Professor T. Szilágyi Márton uramnak anticipato conventiojára nézve perceptor Uram fizessen száz forintot, a minemű szállást szeret, szerezhet ideig ő kigyelme magának.”⁶ Hogy ekkor miért nem tudott a város mindjárt szállást adni az új tanárnak, nem tudjuk, de valószínű, hogy az addigi tanári lakások közül egyet a város más célra használván fel, 1717 febr. 14-én vett egy házat „a Péterfia-utcában a Csapó-utcai sikátoron (mai Vár u.) a napnyugati soron” 180 frtért.⁷

Ezen 4 városi tanári lakáson kívül még 4 lakást szerzett a collegium. Ugyanis 1798-ban az ötödik, bölcsészeti tanszék felállításával kapcsolatban megvette a collegium a Péterfia-utcán a Király Ferencz-féle házat 2466 frt. 39 krért. A debreceni egyház azzal az indokolással nem vett lakást az ötödik tanárnak, hogy „ez egyháznak sok háza van, vegye meg azt a collegium és építtesse tanári lakássá.”⁸ Az 1800-ban felállított első

¹ Balogh F.: Törzskönyv az alapítványokról. A debreceni egyház adományai közt.

² Városi j. k. 1636. dec. 23. 10c0. lap.

³ Városi j. k. 1636. évi 1029. l.

⁴ V. j. k. 1627. aug. 1.

⁵ V. j. k. 1675. évi 829, 859 és 1049. l.

⁶ Városi j. k. 1704. febr. 3, a 721. lapon.

⁷ U. o. 1739. l.

⁸ Registrálatlan iratok közt 1726. évi városi számadás.

⁹ V. j. k. 1700. évi 715. l.

⁶ V. j. k. 1716. évi 811. l.

⁷ V. j. k. 1717. évi 70. l.

⁸ Debr. egyháztanács j. k. 1798. máj. 13.

jogi katedra számára 1802-ben megvette a kollégium a Péterfián Hatvani Pál házat 5500 forintért. A hetedik vagyis botanikai tanszék rendszeresítettven, számára 1823-ban a Saárhoi Szabó alaphól megvették a Daru-Szilágyi házat a Hatvan-utcán. A nyolcadik, vagyis neveléstani katedra felállításakor 1825-ben megvette a debreceni egyház a Somossi András-fele házat 5250 forintért és átalakította 441 forintért. A debreceni egyház 1840-ben megvette a felsőleányiskola helyét Halmágyi nevű tulajdonostól 6149 f. 29 krért, mely összeggel Halmágyi a kollégiumnak tartozott.¹

A debreceni egyház azonban ezt az összeget nem tudta kifizetni. Kérte tehát az egyházkerületet, hogy ezt az összeget az egyházkerület engedje el, illetőleg a Halmágyi-fele kötelezvényt neki adja ki, s a Zákány-fele (Somossi-fele) tanári lakás legyen a kollégiumé. Az egyházkerület 1841. évi 126. sz. végzésével az egyházkerületnek helyet adott, s „a kérdéses házra tett költségek a helybeli ecclesiának megtérítettéi rendeltetvén: az egész tárgynak haladék nélküli elintézése a kollégiumi gazdasági gyűlésre bízatik, jelentése bevarátván.”² Ugyanakkor elrendelte a „Professor Zákány József ur lakházának” a kollégium nevére való iratását. (Meggjegyzem, hogy csak ritkán neveztetik Somossi-fele háznak.) A főiskolai gazdasági választmány 1841. évi jun. hó 11-én kelt 103. sz. végzésével elrendelte, hogy a kollégium pénztárnoka „a kérdéses házra tett költségeket a helybeli ecclesiának megtérítse.” Hogy a költségek a debreceni egyháznak visszafizetettek, kétségtelen, mert a gazdasági választmány 1841. évi aug. 10-én tartott gyűlésén a főiskolai pénztárnok jelentette, hogy a Halmágyi-fele tartozás elszámoltatván, kitünt, hogy a Somossi ház árába és annak reparációjára fizetett az ecclesia cassája 5691 frt 04 krt, ellenben a Halmágyi-fele tartozás, 6236 frt 19 $\frac{1}{2}$ krra rugott, tehát az egyház átengedvén a Zákány-fele házat a kollégiumnak, még 545 frt. 15 $\frac{1}{2}$ krt. fizetett be a kollégiumi pénztárba.³ A gazdasági választmány határozata ezen jelentésre: „Tudomásul vétetik és a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztetik.” Azonban *nincs semmi nyoma sem, az egyházkerületi jegyzőkönyvekben annak, hogy ez az elszámolás és a Zákány-fele háznak a kollégium nevére történt írása bejelentetett volna.*

Pedig megjegyezhetjük azt is, hogy még 1869-ben Veress László tanár a Zákány-fele házban (Némethy lelkész volt parochiája) lakott és még 1869-ben (az 1874-ben a kollégium által szerzett Oszterlamm fele házat mint későbbi szerzeményt figyelmen kívül hagyva) *összesen 9 tanári lakás volt, melyek közül az egyház a Zákány-fele házzal együtt 5 tanári lakást adott* és pedig Tóth Ferencz lakott dr. Bazoni helyén, Imre Sándor dr. Ozory helyén, Lengyel dr. Öreg helyén, Kallós dr. Erdős helyén. (A kollégium házaiban laktak akkor: Tóth Mihály Balogh F. helyén, Buzás dr. Karsa helyén, Menyhárt dr. Kovács helyén, dr. Török a Sass Béla helyén.) Vagyis a mai állapot az levén, hogy ugy a kollégium, mint az egyház nevére 4—4 tanári lakás van: valószínű, hogy a kollégium 1869. óta az egyház által akkor még adott *5-ik tanári lakás élvezésétől elesett.* Mert annak bizonyára volna valami nyoma a kollégiumi és egyházkerületi jegyzőkönyvekben, ha a debreceni egyház a

maga kötelezettségén túl még egy 5-ik tanári lakást is bocsátott volna a *kollégium rendelkezésére.*

Hogy melyik lehetett az egyház által adott ötödik tanári lakás, ennek eldöntésénél segítségünkre lehet azon adat, hogy 1774. márc. 21. „Villás Pál Péterfiában lévő eleiről reá szállott telekét rajta lévő sorvadt épülettel együtt adta el örökáron az idevaló Helv. Confession lévő Curátorátusnak német iskolának való fundusnak, melyet kell állítani Felsőes asszonyunk kegyelmes akaratójából. A teleknek s rajta lévő sorvadt épületnek ára 1100 vonás forint, melyet már a *Nemes város egészben meg is fizetett.*¹

Mária Terézia és II-ik József alatt ugyanis erős rendeletek jöttek a helytartó tanácstól, hogy a német nyelvet tanítani kell a főiskolában, de kötelezővé nem tették, csak facultativvá tették, s vagy nyelvmestereket tartottak, vagy a végzetek közül biztak meg alkalmas egyéneket. 1802-ben Pécsy Imre főgondnok egy Moór nevű porosz tanárt nyert meg nyelvmesternek. Az egyházkerületnek német nyelvmesterekre vonatkozólag több végzése van 1810, 1816 és 1828-ból.²

(Folyt. köv.)

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlése.

Técsőn tartott mult hó 30-án Szikszay Zoltán esperes és György Endre egyházmegyei gondnok elnökök mellett. Gyűlés előtt a templomban közönséges istenítiszteletet tartottunk, melyen Szabó Lajos nagy-tárnai lelkész imádkozott. A gyűlést az iskolában esperes buzgó imája után György Endre nyitotta meg. Beszédében fájdalmas érzéssel emlékezett elhunyt jeles egyházi férfiakról: Erdő Imre, egyházmegyénknek e köteles égtudó, egyszerű, minden nemesért lelkesedő tanácsbírájáról, ki az egyházmegyei lelkészi könyvtárnak 200 koronát érő történelmi műveket adományozott; Szabó Károly bihari esperestől, ki szelidséggel párosult vasakarattal munkálkodott egyházmegyéje felvirágoztatásán; Szegedi Antalról, a szatmári egyházmegye derek gondnokáról; Különösen pedig Szabó Jánosról, a békésházi egyházmegye nagyérdemű espereséről, ki 1888-ban vele csaknem egész egyházmegyénk egyházait személyesen meglátogatta s látván akkor nyomasztó anyagi helyzetünket, hatalmas és irányító szavát mindenkor felemelte érdekünkben. Közgyűlésünk igaz részvétellel és őszinte tisztelettel örököltette meg ez elhunyt jeles férfiak emlékezetét jegyzőkönyvében. Megnyitó beszéde további folyamán gondnok egy komoly kötelességre hívta fel a jelen levők figyelmét, melyet a távolban is érdemes meghallgatni. E figyelmeztetés előzményeként megemlíti, hogy az elhalt férfiak közül három hirtelen halállal mult ki. Nem tudjuk tehát, mikor jö el végóránk. Ezt megfontolva, ha jönnek, magasztosnak, szentnek tartjuk az ügyet, melyet szolgálunk, igyekezzünk azon, hogy halálunk után még lelkesebb, buzgóbb férfiak töltsék be helyünket. E megszívelendő ígék után, a tagokat üdvözölvén, megnyitotta a tanácskozást.

Számba vétetvén a gyűlés tágjai s elrendeltetvén a szavazás az egyházmegyét világi tanácsbírói állás betöltésére, esperes olvasta fel nagyérdemű jelentését, melyből megemlítem a következőket: egyházmegye-

¹ Egyház. j. k. 1840: 43.

² Egyház. j. k. XV. k. 550. l.

³ Gazd. vál. j. k. 1841. évi 169. sz.

¹ Prot. Fassungal. 1774—1785.

² Ezeket részletesen ismertette Tóth Sámuel a debreceni ev. ref. akadémia 1890/91. évi értesítőjében a 37. lapon.

gyénken a vallás-erkölcsei élet általában véve jó; szektáriusok nincsenek, lelkész csupán három vegyes házaspár esketésénél mellőztetett, jótékony adományok összege: 10.845 k. 35 f. (e tételnél megállapodásra és gondolkodásra hívom fel azokat az urakat, kik örökösen jajveszékelnék egyházi életünk romlottsága felett), új építkezésre kiadott 19.503 k. bevétel volt a gondnoki számadások szerint 94.236 k. 21 f. kiadás 84.988 kor., nem fedezi a kiadást öt egyház költségvetése, reversalist adott hasznukra 2, kárunkra 3; egyházmegyénk népessége 22.298, született 832, meghalt 514 (jó levegő van itt a felvidéken) házasságra lépett tiszta pár 144, vegyes 33; 6-12 éves iskolakötelesek száma 2730, jár ebből 2511, 13-15 éves iskolaköteles 1119. ebből jár 844.

A körültekintő, jól szerkesztett jelentésért Szikszay Zoltán esperesnek olyan elismerést szavazott a közgyűlés, melyből minden lelkész alaposan meggyőződhetett, hogy az új választásnál hiába aspirálna az esperesi székre.

A gyűlés legfontosabb tárgya ez is volt. Vele kapcsolatosan több határozatot kellett hozni. Megdicsérte a gyűlés a halmi-i, gödénháza, tamásváraljai, tekeháza egyházak előjáróit, mert sokat munkálkodtak a javukra, de egy egyházba vizsgálatot rendelt el a hanyagság miatt.

A nevezetesebb tárgyakat említem meg.

Dolhára, Darabanth Gusztáv m. szigeti vallásnár, Gyulára Demény Zoltán erősített meg lelkésznek.

Lelkesedéssel és örömmel választotta meg közgyűlésünk Tisza István gróf urat a m.-szigeti lyceum főgondnokául, kinek beigtatására maga kebeléből egy küldöttséget nevezett ki:

Tárgyalta a missionáriusok jelentését s azokat tudomásul vévén, a főt. egyházkerületre felküldötte.

Élénk eszmecsere fejlődött ki Tóth Ferenc gyám-bizottsági elnök abbéli indítványa felett, mely szerint csak azok a lelkészek ne fizessenek lelkészutódsági díjat az egyházmegye gyámpénztárába, akik 1901. nov. 23. óta igtattattak be oly egyházközségbe, hol lelkészi özvegy és árva nem maradt. Az egyházmegye e kedvezményt 1896. január 1-ig, az egyházm. gyámpénztár bezárásáig terjesztette ki, mit indítványt tevő azonnal megfeleltetett.

Volt kérvény bőven minden kipuhatolható segélyforráshoz.

Cseresznyés Gyula tanító-képviselő azt indítványozta, hogy a nem saját tanító-képesítő bizottságunk előtt vizsgázott kebelbeli tanítók és tanítónők az egyházi énekből és vallásból s ezek tanítási módszertanából potvizsgát tegyenek, mely indítvány törvényben gyökerezvén, elfogadtatott.

Indítványoztatott, hogy a nyári egyházlátogatás, tétessék vissza télire. Ennek tárgyalása a jövő gyűlésre tüzetett ki: Indítványt tevő Fóris István világi tanácsbírákat az a gondoskodás vezette, hogy a presbyterekkel a látogató küldöttség tagjai érintkezzenek, azokra hassanak, mi a mostani eljárás mellett lehetetlen, mert a presbyterek nyáron sürgős munkáikat nem hagyják el azért, hogy a látogató küldöttséggel beszéljenek.

Három közigazgatási bírósági ülés volt.

Jövő gyűlésünk Huszton lesz.

Biki Ferencs,
főjegyző.

Egyházmegyei közgyűlés.

A debreceni ev. reform. egyházmegye október 8-án tartotta az évi őszi közgyűlését Debrecenben Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós gondnok kettes elnöklete alatt.

Esperes ur buzgó imádságban, kérvén a nagy Isten áldását a gyűlés munkájára, megnyitó beszédében fájó érzéssel sorolja fel az egyetemes egyházunkat — Szabó János békésbányai, Szabó Károly bihari egyházm. esperesek és Szegedi Antal szatmári egyházm. gondnok halálával — ért veszteségeket s az elhunytak emlékének helyet kér jegyzőkönyvünk lapjain.

Kovács János volt furtai rendes lelkész, jelenleg debreceni elemi iskolai felügyelő az egyházmegyébe, országos gyámintézeti tagsága érdekében — az egyházi törvények 114. §-ban foglaltak fenntartása mellett — saját kértére, bekebelezetett.

Jánossi Zoltán megválasztott debreceni lelkész hivatalában megerősített.

A folyó 1902. évben végzett egyházlátogatásról szóló esperesi jelentés szerint a *vallás erkölcsi állapot*: kielégítő; a *szegényekről gondoskodásra* az egyes egyházakban tett kiadások összege: 45542 kor. 66 fill. *hagyományok és adományok* összege: 15863 kor. *építkezésekre és javításokra* fordított: 91978 kor. 34 fill. *épületek biztosítására* fizettetik evenként (1449604 kor. 25 fill. biztosítási összeg után) 120965 kor. 57 fill.

N.-Bajomban egy jótékonyaságáról általánosan ismert izr. urinő, urasztalai terítőre 400 koronát adományozott: az adományt a presbyterium többsége köszönettel elfogadta, de a kisebbség az ügyet a f. évi tavaszi egyházmegyei gyűléshez megfellebbezte; e gyűlés az ügy békés elintézésével az egyházlátogatóságot bizta meg. Miután azonban ez intézkedés sem vezetett sikerre, az adományozó nem akarván, hogy adománya további vizsgálódás szíjára legyen, azt visszavonta.

Az egyházmegyei közgyűlés sajnálattal veszi tudomásul, hogy a n.-bajomi presbyterium kisebbségének magatartása miatt az egyház e szép adománytól elesett s a nemes lelkű urinő iránt teljes elismerését fejezvé ki, az adomány visszavonását tudomásul veszi.

Olvastatott a tisztujtás elrendelését kérő s az egyházmegye 10 évi működését röviden feltüntető esperesi jelentés, melyből mint közérdekű közlöm a következőket.

A mi egyházi életünknek legfőbb feladata s fejlődésének legkézzelfoghatóbb bizonyítéka, a vallásos erkölcsi élet általában nem hanyatlott, sőt itt ott emelkedett. Az egynémelyik egyházunkban fejét felütött szektáskodás nemcsak aggasztólag nem terjedt, de annak apadása vagy legalább csendes visszavonulása észrevehető. A polgári házasság behozatalával némelyeknél divatossá vált mellőzése az egyházi esküvéseknek évenként kevesebbülő számmal fordul elő. A biblia magyarázat — egy egyházunk kivételével — már mindennél elfoglalta megillető helyét. Az egyházi élet felfrissítésére, a felekezeti öntudat és hűség ébresztésére minden nagyobb külső forma nélkül életbe lépett az egyházmegyei egyházi értekezlet, a mely eddigi kísérleteivel célravezetőnek bizonyult.

Lelkészi gyámintézetünk életében az orsz. lelkészi gyámintézet felállítása változást idézett elő, a menyiben az sorompót vont az ujonnan választott lelkészeknek egyházmegyei gyámintézetünkbe belépése elé. Ennek folytán az alapszabályok módosításán mentek

át, mely módosítás az özvegyek és árvák érdekét s az egyházmegyében levő lelkészi állomások fizetése jobbítását tüzte maga elé célul. E mellett tagjainak az orsz. gyámintézet irányában fennálló összeg kötelezettségét teljesíti.

Ez időközre esik az egyházmegyei nevelési segély szervezése, melyből a lelkészek Debrecenben tanuló fiai és leányai részére osztatik ki évi 400 korona nevelési segély.

Iskoláink tekintetében is előhaladást jelez a leült 10 év. Öt osztályú iskola volt ezelőtt 10 évvel 7, most van 3, a többi iskoláink mind hat osztályúak. Tanítóink mind nagyobb mértékben emelkednek a működésükhöz kapcsolt remény megvalósításához s működésükkel igazolják, hogy felekezeti hivatásukat elfogták; Az hogy köztük köteleességre keményebb és nyilvánosabb figyelmeztetést érdemlők találkoznak, minden téren, nyilvánuló s az emberi természet különféle ségében fészkelő s talán soha meg nem szüntethető jelenség.

A mi már az egyes egyházakat illeti, ezeknek képét a következő általános vonások tüntetik fel:

H.-Bagos épületei fenntartására s javítására fordított 10 év alatt 3269 k. 60 f. melyből nagyobb építkezés volt a fiiskolának 2 szobával kitoldása. Adományul bevett 306 k. 20 fill.

Bakonszeg tornyát, templomát s lelkészlakát javította, egy egészen új iskolát épített, a „Nadányi emlékkert”-ben felügyelő lakást készített, lelkészlakát egy szobával megtöltötte; mindezek s általában épületeinek fenntartása 15528 k. 08 fill. került. Hagyományul és adományul bevett 72329 k. 40 fill. a melyben van a bakonszegi egyházban új korszakot jelölő Nadányi hagyomány 70,000 koronája; e hagyományhoz tartozik még 78 hold tag föld.

Báránd templomát javította, melléképületeket emelt, új harangokat készített és egészen új lelkészi lakot épített 35012 k. 87 f. költséggel. Adományok s hagyományok címén bevett 4357 k. 22 fillert.

N.-Bajom. 5-ik tanítói állomást állított, ehhez új iskolai termet emelt 7573 k. 61 f. költséggel. Adományul és hagyományul bevett 5195 k. 60 fillert.

Dancsháza épületei kisebb, nagyobb javítására s fenntartására kiadott 2747 kor. 87 fill.; adományul és hagyományul bevett 424 k. 50 fillert.

Debrecen nagy anyagi és szellemi erejével vezérszerepre hivatott egyházunk, hol erről az egyházkerületi határozat folytán már két évben tüzetes vizsgálatot tett egyházlátogatóság örömmel s közvetlenül győződött meg. Felsőbb leányiskoláját a nemes város és az egyházkerület hozzájárulásával, tanítónőképző intézettel egészítette ki s ennek épületét a kívánalomnak megfelelőleg díszesen bővítette. Nagy értékű ispotályi telepére nézve a nemes várossal nagy haladást jelző szerződést kötött; ispotályi templomát javította s annak leégett tornyát felépítette, új órával s harangokkal ellátva 50517 k. 35 f. költséggel. Adományokul s hagyományokul bevett 81411 k. 82 fillér.

(A debreceni ev. reform. egyház tíz évi eseményei nem lévén az egyházmegyei jegyzőkönyvek nyomán teljes egészükben kimutathatók, a debreceni lelkészi kar azok egybeállítására felkérte).

Derecske a tizedik tanítói állomást, habár még mindig segédtanítói állomás alakjában felállította, templomát, tornyát, orgonáját javította; ezekre s épületei fenntartására 25502 k. 92 f. fordított. Adományul s hagyományul bevett 2166 k. 58 f-t.

Esztár új helyen épült új temploma mellé egészen új lelkészlakot s 3 iskolát emelt a szükséges melléképületekkel. noha a 3-ik tanítói állomást ez idő szerint még fel nem állithatta s annak helyén kisdudóvoda van. Ezekre s épületei fenntartására fordított 25885 k. 38 f. Tagjainak terhe könnyítésül kölcsönpénztárt szervezett, melynek haszna es áldása ugy az ezt kezelő egyházon, mint adósain meglátszik. Adományul és hagyományul bevett: 4328 k. 94 f-t.

Gaborján 8 változatu orgonát készített, fiiskoláját feljebb emelte, új ablakkal, ajtókkal látta el; ezekre s épületei fenntartására 9852 kort. fordított. Adományul és hagyományul bevett: 1822 kort.

Hencida. Épületei fenntartására s apróbb építkezésekre fordított 1099 k. 72 f. Adományul és hagyományul bevett 1766 k. 24 fill.

Kaba templomát, lelkészlakát gyökeresen javította, sőt részben átalakította, 5-6-ik oszt. leányiskoláját s tanítói lakát egészen újból építette, mint szintén a kántortanítói lakást is 49-40 kor. költséggel. Három segédtanítói állomását állandósította, ugy hogy most 10 rendes tanítói állása van. Egyházi adóját rendezte személyadó és teljesen keresztül vitt államiadó utáni percenttel. Az ingyen iskolázást behozta. Adományul, hagyományul bevett 3588 k. 02 f-t.

Konyar templomát, tornyát, lelkészlakát javította illetőleg átalakította 34270 k. 36 f. költséggel. Adományul és hagyományul bevett 1977 k. 44 f-t.

H.-Pályi tornyát 8 méterrel feljebb emeltette, új tetővel s rézfedéllel ellátta, templomát kívül, belől javította, cinezett bádoggal befedette, ezekre s épületei fenntartására 18618 k. 34 f. költött. Adományul s hagyományul bevett 4881 k. 50 f.

M.-Pályi fiiskolját körülkerítette, lelkészlakát újra zsindelyeztette, leányiskoláját bővítette, templomát javította, új harangokat szerzett 2293 k. 56 filléren. Adományul s hagyományul bevett 2652 k. 10 f.

M.-Pérecs 3-ik iskolai tantermet átalakítással felállított, lelkészlakán egy kis szobát alakított, melléképületeket készített, ezekre s épületei fenntartására 2577 k. 67 f. költött. Adományul s hagyományul bevett 6475 kort.

Peterszeg templomát s tornyát kijavította s templomát teljesen új belfelszereléssel látta el; új leányiskolát épített. Mindezekre tett költségei is hézagosságot okoztak, mert ki nem mutathatók. Az adományok és hagyományok összege 2115 k. 36 f.

Pocsaj temetői őrházát új tetővel látta el, temploma tetejét befestette, toronyóráját kijavította, gyűlésszobáját kipadoltatta, lelkészlakát némi átalakítással teljesen rendbehozta 5807 k. 82 f. költséggel. Adományul és hagyományul bevett 1943 kort.

N.-Rábé a leányiskolát egészen újból építette, a tornyot és templomot kijavította, a lelkészlakot bővítette s részben átalakította. E nemü költségeinek összege az adatok hézagossága miatt ki nem mutatható. Adomány és hagyomány 1711 kor.

H.-Sámson régi szűk temploma helyett egészen újat épített, de az erre fordított költség adatok hiányában ki nem mutatható. Adomány és hagyomány 5915 k. 67 f.

Martinka l. e. új iskolát épített 1269 k. 66 f. költséggel. Miután a tanítói fizetés állami kiegészítésben részesült, kebelében okl. tanító működik. Adományul folyt 23 k.

Sáránd a fitanítói udvaron egy melléképületet emelt, erre s épületei folytonos jó karban tartására

fordított költsége 1377 k. 82 f. tesz. Adomány és hagyomány 186 k.

Szerep templomát, lelkészlakát s iskoláit új kerítéssel látta el; fiiskoláját újonnan vásárolt telken egészen újból építtette; lelkészlakát javította, templomába orgonát állított 12174 k. 88 f. költséggel. Adományul és hagyományul bevett 3593 k.

Tépe új leányiskolát épített, lelkészlakán némi átalakítást eszközölt; ezekre s épületei fenntartására 11912 k. 72 f. költött. Adományul és hagyományul bevett 936 k. 73 f.

Torda lelkészlakát új fedéllel látta el s átalakította, templomát gyökeresen javította, magtárát gondnoki szobával bővítette; ezekre s épületei fenntartására 11267 k. 40 f. költött. Hagományul és adományul bevett 22859 k. 96 f. melynek oroszán részét alkotja a néh. Nadányi Gyula hagyománya 20,000 k.

Udvari 2 tanteremmel új fiiskolát épített, templomát, tornyát, lelkészlakát s többi iskoláit javította, a belhivatalnokok lakásait kifestette, melléképületeket emeltetett. Ezekre s épületeket fenntartására 15087 k. 80 f. költött. Adományul s hagyományul bevett 1080 k. 50 f.

B.-Ujfalu fiiskoláját feljebb emeltette, öt tanteremmel átalakította, templomát javította 13200 k. 04 f. költséggel. Adományul s hagyományul bevett 8393 k. 44f.

F.-A.-Józsa úgy F.-Józsan, mint A.-Józsan új templom építtetett; A.-Józsan iskolai helyiségnek telket vásárolt s az azon levő épületet átalakította, költségei azonban a hézagos betérjesztés miatt ki nem mutathatók. Állami kiegészítéssel 2 új tanítói állomást szervezett. Adományul s hagyományul bevett 3350 k. 30 f.

Vértess fiiskolájában némi átalakítást eszközölt; templomát, ennek kerítését, lelkészlakát kijavította; teljesen új leányiskolát építtetett melléképületekkel, ezekre s épületei fenntartására 8647 k. költött. Adományul s hagyományul bevett 4376 k.

E jelentésben fogtaltakat az egyházmegyei s egyházi előljárók működése iránt elismerés kifejezése mellett jegykönyvbe foglaltatja az egyházmegyei közgyűlés; a tisztújítást elrendeli, oly módon, hogy a szavazatok f. évi nov. 15-ig lesznek beadandók és pedig az esperesre a gondnoki, a többi tisztviselőkre az esperesi hivatalhoz.

Az egyházmegyei népiskolai tanügyi bizottság újból megalakított.

Az egyházmegyei nevelési segélyre Vértessi István IV. o. és Biber József III. o. gymn. tanulók 200—200 kor. segélylyel felvették.

Egy előfordult esetről kifolyólag kimondatott, hogy az olyan tanítók, kik oklevelüket államilag erre jogosított, de nem ev. reform. nyilvános intézetnél nyerték, mindaddig nem állandósíthatók, hanem ideigleneseknek tekintendők, míg a vallástani tantárgyakból oklevelet nem szereznek; mire nézve határidőül az egyházkerület által kiszabott 2 év szolgál.

Szele György egyházmegyei jegyző az 1888. aug. 23. 1902. ápr. 8-ig tartott egyházmegyei gyűlések jegykönyveire betűsoros tárgymutatót készített; munkájáért az egyházm. közgyűlés jegykönyvileg köszönetet szavaz, a munkát kinyomatni rendeli s egyben elhatározza, hogy jövőben a gyűlések tárgysorozata esetéről esetre kinyomattatván, minden gyűlési tagnak kézbesíttessék; e végből a gyűlési tárgyak a gyűlés idejét megelőzőleg 10 nappal betérjesztendők, kivételnek hely csak a legkritikább, halasztást nem tűrő esetekben engedtetik.

A f.-a.-józsai egyház segélyiránti kérvényei pártólág terjesztetnek feljebb.

Több, inkább egyes egyházakat érdeklő ügynek elintézése után a közgyűlés véget ért.

Délután birósági ülések tartattak.

Ss. L.

KÜLFÖLD.

Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból.

(Folytatás.)

III. A mozgalom lélekemelő jelenségei.

Minden igazhívő protestáns lelkét esodálat tölti el ama szellemi forradalom látására, a mely Ausztriában egy új korszak hajnalát hirdeti. És ez a mozgalom nemcsak terjedelmében, de mélységében is napról-napra növekszik. A mi kezdetben rajta politikai jellegű volt, azt az idő lassanként letörölte róla. Magok a régi politikai vezérek Wolf és Schönener beismerik, hogy kezökből kisiklott a mozgalom s most már saját útján halad, vagy inkább Isten útján, a ki ott protestáns testvéreinkre ismét földerítette a kegyelem idejét s megengedte érní nekik, hogy a drága evangélium, a melyet a gyalázatos erőszak 300 évvel ezelőtt tőlök elrabolt, ismét fölhangozzék a Duna országaiban, éjszakon és délen az Érc- és Óriás hegységtől Cseh- és Morvaországon át a Tauern és Karavankáig Stájerországban és Karinthiában. Ki hitte volna még néhány évvel ezelőtt, hogy a könnyelmű és elvhajhászó Ausztriában ezrek, sőt tizezrek kérdezzék: „Mit tegyek, hogy boldog legyek?” A vallási kérdés az uralkodó városban és falun egyaránt. Ha kezdetben a jelszó az volt „El Rómától!” ma már ez: „az evangéliumhoz!” A reformáció óta csaknem hallatlan, hogy rövid négy év alatt közel félszáz ezer osztrák fordított hátat a római egyháznak, hogy többnyire az evangéliumi és kis részben az ó-katholikus egyházban találja meg a lelki táplálékot s a lelkiismeret békéjét.

Ha az idősebbek itt és ott vonakodnak is szakítani a megszokott vallási formákkal, annál bátrabban halad előre az ifjuság, a jövő reménye. Egy városban 20 egyetemi ifju szavát adta egymásnak, hogy a vizsga sikeres létevése után mindnyájan áttérnek, mert érzik: A mi üdvünk s a nép üdve az evangéliumban van! Itt orvosok és gyógyszerészek, amott ügyvédek és jegyzők, harmadik helyen tekintélyes kereskedők azok, a kik a mozgalmat jelentékeny személyes áldozat dacára oly buzgalommal vezetik, a mely sok lelkészt megszenyíthetne. Egy fiatal joggyakornok a mozgalomban való buzgó működéséért jelentéktelen ürügy alatt felségsértéssel vádoltatott. Hosszas vizsgálati fogság után felmentették ugyan, de elvesztette hivatalát és kenyérét. Ez által azonban annál bátrabb és buzgóbb lett s most már a mozgalom érdekében széles körben fejt ki erélyes működést.

Lélekemelő az a benső barátság, a melyet az ifju evangélikus keresztyének egymás között ápolnak. Ha urvaországban van az egyházközségnek ugyszólván minden tagja hozzá járul a szent asztalhoz. A lelki élet buzgóbbá tételére rendkívül sokat tesz a két évvel ezelőtt alakult szövetség, a melynek neve „Társaság az evangélium terjesztésére.” Ezen társulat, továbbá

az „Evangelikus szövetség“ a „Gusztáv-Adolf egyesület“ Németországban példás buzgalommal támogatják a valóságos mozgalmat. Így a Gusztáv-Adolf egyesült ezen év szept. 22—26 napjain Kasselben tartott gyűlésén az ugynevezett „évi nagy adomány“-t 22 ezer márkát a Villachban (Karinthia) levő protestáns egyháznak ítélte oda. Ugyanis ezen egyház számos áttért taggal annyira szaporodott, hogy a templom építése elodázhatatlanul szükségessé vált. Megindító az itteni egyháztagok áldozatkészsége, a kik közül sokan erejükön felül megadóztatják magokat. Egy asszony tejkereskedésének a jövedelmét, 200 koronát ajánlotta fel templom építés céljaira.*

Számtalan szivre ható történetet lehetne elbeszélni az evangéliumhoz való ragaszkodás tanubizonyosságául, de a többek között elég legyen csak a következőket elmondanom.

A múlt évben Leobenben (Stájerország) a kis protestáns egyház egyik gyűlésén elhatározta, hogy a gyülekezet tagjainak megszorodása folytán egy lelkészt fog hívni a gyülekezetbe. Ekkor egy idősebb bányász az elnöki asztalhoz lépett s a lelkészi fizetési alapra 100 forintról szóló takarékpénztári könyvét adta át boldog örömben, hogy öreg napjaira még megérhette, miszerint övéivel együtt élvezheti a protestáns lelkész evangéliumi szellemű beszédét.

A Dráva völgyében a múlt nyáron egy szabómeszter az evangélikus vallásra tért át, dacára annak, hogy anyja, a ki másutt lakott, levélelileg mindenképpen igyekezett őt lebeszélni ezen lépésről, másfelől azzal fenyegetőzött, hogy eltaszítja őt anyai szivétől kitagadja az atyai örökségből s bevádolja 800 forintnyi tartozásáért. A fiu a kölcsönt kamatostul visszaküldte s egyszerűen kérte anyját, hogy bocsásson meg neki, ha áttérésevel fájdalmat okoz. Ő azonban nem tehet másként, minthogy lelkiismereti meggyőződését kövesse. Hiszen az Urnak ama szavában: „A ki atyját és anyját jobban szereti mint engem, az nem méltó hozzám“. Majd a község esperese azzal fenyegetőzött, miszerint mindent el fog követni, hogy üzletileg tönkre tegye s őt oly rossz hírbe hozza, hogy senki sem fog ezután az eretneknel dolgoztatni, ha szándékát megvalósítja s evangélikus lesz. „Tegyétek, a miért Isten előtt felelősök lehettek“ felelt a bátor mester, „de inkább új hazát keresek nőmmel és hat gyermekemmel, minthogy az én Uramat és Idvezítőmet, miután egyszer megtaláltam, ismét megtagadjam.“ Minél jobban izgatott a papság a buzgó férfiu ellen, annál több megrendelést kapott. Ma már 11 segédet foglalkoztat és a sok megbízatásnak, a melyet nyer, alig tud eleget tenni.

Nagy feltűnést keltett másfél évvel ezelőtt Bonifacius paternek vagy a mint a tulajdonképpeni neve hangzik, Jentsch Robertnek az esete. Jentsch szerzetes volt a karmeliták gráci kolostorában s buzgósága s kötelességtudása miatt nagy tiszteletnek örvendett. Azonban az 54 éves páter a szentírás komoly tanulmányozása következtében lassanként arra a meggyőződésre jutott, hogy a római egyház nem Krisztus valódi egyháza. Ennélfogva elhagyta a kolostort s fölkererte az evangélikus lelkészt, hogy oktassa őt az üdv igazságaira. De mielőtt véglegesen áttért volna, régi rendfőnökei rábeszélési képességének sikerült őt a kolostorba való ideiglenes visszatérésre bírni. Talán azon reményben, hogy többi rendtársainak javára válhatik az ujonnan nyert ismeretekkel, vagy lehet azt gondolta, hogy az engedelmesség ezen ténye által reá bírja felebbvalóit,

* Christl. Volksbote aus Basel. 1902. évi 42. sz.

miszerint engedjék el őt szabadon, ha meggyőződtek arról, hogy lelkiismereti meggyőződését akarja követni. Mindenesetre ezen bizalmával keservesen csalódott. Alig tért vissza a kolostorba, azonnal fogságba vetették s kényszeríteni akarták, hogy az eretnekségét atkozza meg. Midőn ezt tenni állhatatosan vonakodott, először, hogy még a nyomát is eltüntessék, egy ferenczi kolostorba, onnan pedig a kereszt-nővérekhez Brixenbe, Tirolba szállították, a hol a „hidegvizgyógymód“ által más gondolatra akarták téríteni a római egyház és tanai felől. Vajjon ezen hidegvizgyógymódot nem az inquisitio gyógyszerárából hozták elő? Az inquisitio legraffinirtabb kínzásai közé tartozott az, hogy az eretnek kopaszra lenyirt fejére másodpercenként jég hidegvizet csepegtettek, míg az illető megőrült. Szerencsére Bonifacius pater rokonai segítségével a kereszt-nővérektől és a hidegvizgyógymódtól megszökött s Németországba menekült, hol most menten Róma bilincseitől, örvendhet az evangéliumi szabadságnak.

(Folyt. köv.)

Veress István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni egyetem kérdése.** A dunameléki egyházkerület közgyűlésén, a mint a hírlapi tudósításokból olvasom, méltóságos Puky Gyulu ur, a ki a tiszántúli ref. egyházkerületnek is tanácsbírója, indítványt tett a protestáns egyetemnek Debrecenben leendő felállítására tárgyában. A tudósítások azt is közlik, hogy e nagy horderejű indítványt az egyházkerület közgyűlése elfogadta s hogy a kezdeményező lépéseknek a kormánytól leendő megtétele végett a konvent lesz megkeresve. E kérdésnek ismét napirendre hozataláért feltétlen elismerés és tisztelet illeti ő méltóságát; mindenki abban a tudatban és hitben él velem együtt, hogy ő méltósága hivatali magas állása és összeköttetései alapján bizonyára jól ismeri magának a kormánynak, közlebről pedig a vallás és közoktatásügyi miniszter urnak ide vonatkozó intencióit s ily helyzetben az egyetemnek elhelyezése az ahoz szükséges erőforrásoknak törvényhozás útján kinyerése nem lesz nehéz. Reményt ad e kérdésnek ismételt felszínrehozatala arra is, hogy egyesek sietnek meghozni e nagy ezélnak a törlők kitelhető anyagi áldozatokat. Engedje kérem a nagy ezél érdekében Puky Gyula ur ő méltósága, a ki e tétével is igazolja a debreceni collegium fejlődése iránti meleg rokonszenvét, hogy a debreceni egyetem létesítése kérdésében az 1893-ik évben megindított nagy aktió alkalmával általa megfizetni ígért 1000 korona adományozásánál azon megszorító feltételtől, miszerint ez összeget csak azon esetre fizeti meg, ha az egyetem tíz év alatt, tehát már a jövő év végéig felállítva illetőleg kormányhatóságilag engedélyezve lesz álljon el. Annnyival nagyobb szükség van arra, mert ő méltóságának e példáján indulva, többen irtak alá hasonló megszorító feltétel mellett adományokat. E határidő oly közel van, hogy addig az egyetem felállítása különben is lehetetlen. Ha most a főiskola iránti meleg rokonszenvtől áthatva éppen ő méltósága fogja szolgáltatni a buzdító példát más irányu elhatározásra, ez csak jótékony hatásu lehet a főiskola egyetemi alapjának növelése és kamatoztatására. Debrecen, 1902. október 24. *Márk Endre* kollégiumi ügyész.

— **„Református érdekek.“** E cím alatt az „Egyetértés“ október 21-iki számában a következőket írja: „Mióta a református kongresszus eszméjét felvetettük, a református *félhivatalos* egyházi lapok tüzetesen foglalkoznak a kongresszus tervével. Mindnyájan megegyeztek abban, hogy a kongresszus tartása felesleges. Ezt azzal okolják meg, hogy ott vannak a megyei, kerületi értekezletek, melyeken ezt az ügyet kellőleg tárgyalhatják. Sőt a budapesti „Egyházi és Iskolai Lap“ egyenesen forradalmi törekvést lát a kongresszus tartásában.“ Minekutánna a kongresszus eszméjének mi is ellene mondottunk és pedig egy héttel előbb mint a „Prot. Egyházi és Iskolai Lap“ tette, magunkra kell venni nekünk is azt a „*félhivatalos*“ titulust. S éppen erre nézve akarjuk az „Egyetértés“ cikkiróját fölvilágosítani, hogy a „Debreceni Protestáns Lap“, sem nem „*fél*“ sem nem egészen hivatalos lap. Merőben magán vállalat ez, mely valamiképpen, hogy sehonnan semmiféle hivatalos subventióban nem részesül, azonképpen nem is szócsöve, vagy sugalmazottja semmiféle hivatalos forumnak. Pusztán a lap előfizetői tartották ezt fel a multban s ezek fogják fenntartani, — ha úgy tetszik nekik, — a jövőben is; s erre mi annyira nagy súlyt fektetünk, hogy ha valamikor ez a lap hivatalos lappá lenne, mi egy napig sem maradnánk tovább szerkesztőnek! Kötött marsch-routával lap szerkesztésére soha nem tudnánk vállalkozni. Szabadságra, függetlenségre van szükségünk s pártoknak, vagy hatóságoknak az igája nem a mi nyakunkra való. Azt azonban tételjeze fel rólunk az „Egyetértés“ cikkirója, hogy gondolkodni így is szokunk és tudunk valamennyire s még abból, hogy a református kongresszusnak általa felvetett eszméjét nem helyeseljük, nem szükségzerűleg következik az, hogy „*félhivatalosok*“ legyünk.

— **A budapesti egyház segélykérvénye.** A napokban ülésező dunamelléki egyházkerületi közgyűlésen többek között tárgyalás alá került a budapesti egyház segélykérvénye is. Bár feltűnőnek látszik is első tekintetre az, hogy a budapesti egyház az egyházkerülethez segélyért folyamodott, nem csak feltennünk, de el is kell hinnünk, hogy a segélykérésre rá volt és van kényszerülve az egyházközség. S ha ezuttal nem is siethetett az egyházkerület a folyamodó egyházközség segélyezésére, annak első sorban az az oka, mert az egyházkerület nincs abban a szerencsés helyzetben, hogy kérő gyermekének kiáltó szükségén enyhítsen. Mindaz, a mi a segély megadása ellen a felszólalók részéről elhangzott: elenyésző csekélység a magasabb néző szempont előtt azoknak az argumentumoknak az ismerése után, a melyeket a segélyadása mellett felszólaló Hegedüs Sándor felsorolt. A fővárosi református lakosság az utolsó pár évtized alatt megháromszorozódott, de a szám szaporodásával nem áll arányban a hűvek s ennek folytán az egyház vagyoni gyarapodása, mert a teher rohamosan nőtt. Vallási közönyösség (mit sok tekintetben maga a szegénység idéz elő), a protestantizmus ellen kifejtett nagy mérvű térítési törekvés nehéz helyzetbe sodorják a budapesti református egyházat, s az itt szenvedett veszteségek nemcsak a budapesti egyházközségnek és a dunamelléki egyházkerületnek, de a magyarországi egyetemeres református egyháznak is érzékeny veszteségei lesznek. Azt hisszük, hogy a kérelem megtagadása éppen úgy fájhatott az egyházkerületnek, mint a budapesti egyházközségnek. De azt is hisszük, hogy a budapesti egyházközség lelkes vezérlő férfiai előbb-utóbb megfogják találni az anyagi

nyomasztó helyzetből kivezető utat s ebben az egyházkerület hathatósan fogja gyámolítani.

— **A theologus ifjuság és október 31-ike.** A szokottnál is tágabb keretekben üli meg az idén theologus ifjuságunk a reformáció ünnepét. Külön ünnepélyt rendez a művelt közönség számára a kollégium dísztermében s külön ünnepel lent az emlékkertben a gályarabok emlékoszlopánál. Ez utóbbi helyre és ünnepélyre nyomtatott plakátokon fogja a város polgárait meghívni. Mi pedig üdvözljük az ifjuságot e derek kezdeményezésért. Hadd lássa, tudja és érezze Debrecenben mindenki, hogy ezen a napon a reformátusoknak emlékünnepek van s ebből Debrecen is kiveszi a maga részét.

— **A zsinatelőkészítő rendkívüli konventet** föltiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyméltóságú báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az ev. ref. egyetemes konvent elnökei *november hó 25. (huszonöt) délelőtti 10 órára hívták össze Budapestre* a Lónyai-utcai ref. főgymnásium dísztermébe. Ez ülésen a zsinati előkészületeken kívül csak a legsürgösebb jellegű s november hó 1-re az elnökséghez fölterjesztett ügyek kerülnek elő. A konvent tanácskozásai a szokottnál úgy is hosszabb időt fognak lekötni.

— **Énekügy.** Vettük s mert a 131-ik dicséret nekünk és tetszik, változtatás nélkül adjuk a következő sorokat: Nagyt. szerkesztő úr. A „Prot. Egyh. és isk. lap“ mult év dec. 15-iki számában, a „131-ik dicséret *érdekében*“ rövid kis figyelemre méltó felhívást küldtem én be azért, hogy a zsolttárrevizor urak, ha már az 1-ső revideálás alkalmával kicsinyes könnyedséggel hintóztak el e remek dicséret mellett, legalább most a 2-szori átrostálás megejtésével lehetetlen legyen annak az ocsuk közé való odahintése. Boesánatot kérek, de a ki e dicséret szövegében, az első jottától az utolsóig, az isteni kegyelemnek, s fenségnek legeltalálabb himnuszát fel nem tudja fedezni s éneklés közben a dallamnak a szöveggeli bevalóságát meg nem tudja hallani, ott kellő qualitasu műérzékre s finom dobtartásra nem hivatkozhatunk. Tisztelettel hívom fel hát a 12-ik órában az intézőket, hogy e dicséret ügyét, ne az én, vagy a más óhajáért — mert többen is vagyunk — hanem a saját lelkiismeretök még egyszer jól megmérlegelésével intézzék el. A dallamára nézve azt hozták ellenvetésül, hogy nehéz és nem elég magyaros. Hát akkor mért nem íratnak erre más dallamot? Magam is irnék, de tudom hiába; mert keresztnevem előtt nem ez áll, hogy: Reményi, s e dolgoknál úgy látom ez a fő. Kérem a szerkesztőséget az Isten szerelmére, huzza ki a kardját e dicséret érdekében; mert a mi sirásainkat e szép énekért, csak a babiloniai kesergésnek veszik — hiába én és gyülekezetem ez énekkel hal vagy él — örökké! Teljes tisztelettel Szamos-Dob, 1902. okt. 16. alázatos szolgája, *Lénárd Ede* ev. ref. lelkész.

* * *

Bajos nekünk e kérdéshez hozzá szólani, mert nem ismerjük az okokat, melyekért e dicséret kihagyása tervbe vétetett. A zenei kérdéshez nem is értünk, de a mi a 131-ik dicséret tartalmát, dogmatikai vonatkozását illeti: nekünk is az meggyőződésünk s tapasztalatból állíthatjuk, hogy egyike azon dicséreteknek, melyek népünk vérebe, szívébe átalmentek.

Szerk.
— **Protestáns egyetem** A dunamelléki egyházkerület őszi közgyűlésén napi rendre kerültek az egyházmegyékről a budapesti m. kir. egyetemen létesítendő

prot. theologiai fakultásra vonatkozólag fölterjesztett vélemények. Jóllehet az egyházmegyék többsége a felállítás mellett nyilatkozott: az egyházkerületi közgyűlés egészen másként határozott. Az lett ugyanis a megállapodás, hogy Budapesten állítsassék ev. reform. főiskola, a debreceni főiskola pedig fejlesztessék egyetemmé. Az inkább óhajtsanak minősülő megállapodáshoz egy pár komoly megjegyzést kívánunk fűzni. A budapesti tudományegyetemnek prot. theologiai fakultással való kibővítése kérdésében már korábban elmondtuk a magunk véleményét. Ez uttal nem kívánjuk ismételni. A budapesti ev. ref. főiskola létesítése iránt nyilvánuló óhajtáshoz készséggel csatlakoznánk magunk is, ha csak legkisebb jelet látnók is az arra megkívántaó anyagi erő létezésének. Hiszen csak előbb valotta be az egyházkerület, hogy nincs forrása, melyből az anyagi szükséggel küzdő budapesti egyházközseget a fölterjesztett kérvényezés értelmében segíyezze. Honnan telnek hát a református főiskolára? Különben nem is értjük tisztán, hogy milyen főiskolára gondoltak? Hiszen a debreceni bölcsészeti fakultás, illetve egyetem céljaira százezrek gyűltek már össze; s ennek ellenére úgy látjuk, hogy még ma is távol állunk annak megvalósításától. És ennek első sorban az anyagi erők hiánya az oka. Az utóbbi évek alatt ugyanis lekerült ez a nagy fontosságú kérdés a napirendről, sőt olyan irányu rendelkezések történtek, a melyek nem előmozdítani, de késleltetni vannak hivatva annak a célnak az elérését, melyért közel egy évtizeddel ezelőtt országszerte erősen lelkesedtünk. Értjük alatta azt, hogy egyházkerületünk olyan feladatok terhének hordozását hárította már is a még folytonos növekedésre hivatott egyetemi alapítványainkra, a melyek egyfelől csak távolabbrol s részben közvetve érinték célunkat, másfelől pedig ellentétben állanak az alapítók szándékával, sőt határozottan kifejezett kívánságával. És ezt tagadni nem lehet. Az erő elforgácsolása, idő előtt való elcsinált felhasználása visszatetszést szült már is az alapítók részéről. Költségvetésünk szerint pedig 7600 korona évi összeg már is rendszeresen fel van használva alapítványaink jövedelméből, azonkívül, hogy kezelési illeték címén is harmadfelezernyi korona költség terheli évenként a szóban forgó alapítványokat. Most tehát, midőn a testvér egyházkerület a meleg érdeklődés hangján nyilatkozik a mi debreceni egyetemünk érdekében, mozgassuk magunk is a kérdést, vegyük számba a már meglevő készletünket, keressünk forrásokat annak gyors növelésére, különösen pedig szigorúan óvakodjunk attól, hogy talán jogilag többé-kevésbé meg sem engedhető intézkedéssel csönkítsuk alapunk gyarapodását. A még kin levő alapítványi összegek befizetését sürressük. A dunamelléki testvéregyházkerületnek pedig fejezzük ki köszönetünket, a miért a lappangó sötétségből napirendre hozta az ügyet s alkalmat adott nekünk a felsoroltak elmondására.

— **Keresztyén Néparát** e címen a *Magyar Biblia és Evangéliumi Irat Terjesztő Társaság-alap* az idén (1903-ra) és a következő években, megfelelő tartalommal, evangéliumi naptárt ad ki. Egy példány 40 fillér; tömegesebb rendelésnél minden tíz példány után egy egy tisztelet példányt ad. Megrendelhető *Nádasdy Józsefnél* Karcag, IX. 2227.

— **Értesítés.** A káplántartási átalánynak egyházkerületünkben jul. szeptemberről szétosztandó része leérkezvén, felhívjuk a jogosultakat, hogy a szabályszerű nyugtákat mielőbb sziveskedjenek beküldeni. A régi tételek változatlanok, új tételképen jött be a bereg-

surányi lelkészi hivatal 125 koronával, ezenkívül az eőri egyházhoz 83 k. 33 f. utalványoztatott. Debreczen, 1902 okt. 25. Egyházkerületi pénztári hivatal.

— **A dereczeni ev. ref. főiskola**, a reformáció emléknapiján 1902. évi október hó 31-én délelőtt kilenc órakor, a nagy templomban ünnepi isteniszteletet tart, melynek sorrendje a következő: 1. Felálló ének: 37. dicséret 1. verse. 2. Gyülekezeti közének: 37. dicséret 2. és 3. verse. 3. XXIII. zsoltár Kleintől, előadja a főiskolai énekkar. 4. Imádkozik S. Szabó József. 5. Luther éneke, előadja a főiskolai énekkar, 6. Egyházi beszédet mond Dr. Erdős József. 7. A tanítóképző intézet énekarának éneke: „Jövel Krisztus hívő népe“ Szerző P. Nagy Zoltán. Gyülekezeti záró-ének: 179. dicséret 10. verse. Ez ünnepi isteniszteletre tisztelt Cimet tisztelettel meghívja Debreczen, 1902. október hó 20. *A főiskolai igazgatóság.*

— **A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház**, ujjá szervezkedésének azon az utján, a melyre 1897-ben az újvárosi lelkészség felállításával lépett, ismét hatalmas lépést kíván tenni. Most ugyanis hogy egyik parochiája megüresedett, annak jövedelméből a város egy másik szelén, az ugynevezett tabánban, új lelkészi állást óhajt szervezni, a mint előbb az újvárosiak külön lelkészi körrel. Minthogy azonban ez idő szerint még sem templom sem lelkészlak nincsen a mondott helyen, sőt még a költség sincs meg azok felépítéséhez, a lelkészi állás pedig az E. T. szerint fél év alatt betöltendő: a most megválasztandó tabáni lelkész, a jelzett épületek elkészültéig a megüresedett lelkészi lakon szolgálna az ó-templom mellett. A midőn aztán onnan saját parochiájába távoznék, az egyház a régi lelkészi álláson ugyancsak annak a jövedelméből egy állandó segédlelkészséget állítana fel, melynek az anyakönyvezést is tisztévé tenné, a hetenként két lelkész közt váltakozó lelkészi szolgálat mellett. Így aztán, a nélkül, hogy újabb terhet róna az egyházi tagokra, a meglevő anyagi erőket úgy használná fel, hogy a lelkészi erőket egygyel ismét megszorítaná s az anyakönyveknek is állandó elhelyezést adna, eddigi vándoroltatása helyett. E tervzet mindenképpen szokatlan voltát beismeri maga az egyház. De annak keresztülvitelét a létező viszonyok között egyenesen jól felfogott érdekek követeli. Itt ugyanis a lelkészi erők régi száma és beosztása működése többé nem képes kellően szolgálni a vallás-erkölcsi életet, az újvárosi lelkészséggel megkezdette a célhoz vezető új rendszernek a parochiális köröknek létesítését. Most folytatnia kell ezt, a midőn arra alkalom nyílt egy régi lelkészség megüresedésével. Ámde „a hivek újabb megadóztatása nélkül“ s ez épp oly fontos feltétele az alkotás sikerének legalább is, mint a mily fontos maga az alkotás. Tehát egyedül a meglevő anyagi erőket lehet és kell felhasználnia terve keresztülvitelénél. E tervzetnek egyházközs. közgyűlési tárgyalása közben jól esett hallania oly felszólalást a nép részéről, a mely az újvárosi lelkészség felállításának célhoz vezető, áldásos voltát igazolta. Éppen ez alapon reményli az egyház, hogy most a tabáni részen is felette kívánatos, hasonló állapotoknak előidézése reményében neki lelkesedve a hivek, pár év alatt összeadják és megépítik a tabáni templomot és a lelkészlakot is. Adjá Isten! Most azonban mindenekelőtt az a kérdés, hogy vajjon felsőbb hatóságaink, hova a parochiális jövedelem megosztásával járó tervzet felterjesztetett, jóváhagyják e azt? Szeretjük hinni és bizunk is benne, hogy előttök is az egyház komoly érdekei döntenek el a kérdést es nem valamely törvénybe ütköző, indokoltalan törek-

vést látnak e tervezetben; ellenkezőleg az egyház létező körülményei között mint egyedül lehető és pedig a szerencsés módját fogják azt tekinteni e nagyra hivatott de szegénységgel küzködő egyház ujja alkotásának, belső élete megelevenítésével. Mi a magunk részéről sikert és áldást kívánunk az egyházépítés néhez viszonyai között nagy körültekintéssel munkáló presbiteriumnak!

— **Barkász Károly**, a hávásárhelyi ref. főgymnásium érdemes tanára f. hó 20-án este meghalt. 1870. óta tanárkodott ott, utóbb, mint a latin és görög nyelv és irodalom tanára. Tisztének és családjának élt teljes akaratával. Mindenkor egészséges volt. Pár hete bélyguladás vette elő melyhez utóbb a szív elgyöngülése járult a nemes és munkás életet kioltá. Özvegyet és hat gyermeket hagyott, kik közül egy leány férjvel van két fiu az egyetemen, kettő a gymnásiumban s egy még az elemi iskolában tanul. A kegyelmes Isten vegye oltalmába az özvegyen és árván maradt családot és atyai szerelme tegye elviselhetővé annak a felettébb megsulyosodott életet. A temetés f. hó 22-én délután lesz. A tanári kar külön gyászjelentése így hangzik: A h.-m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnásium tanárai mély fájdalommal jelentik, hogy szeretett kartársuk, **Barkász Károly** főgymnásiumi tanár f. hó 20-án, áldásos életének 60-ik, hasznos tanári működésének 33-ik évében, négy heti súlyos szenvedés után elhunyt. A boldogultnak hült tetemeit f. hó 22-énd. u. 2 és fel órakor, a gyászháznál tartandó szertartás után kísérik ki az „Aranytemető”-be, örök nyugvó helyére. Áldás legyen a jó ember és fáradhatatlan buzgóságu tanár emlékezetén. Hód-Mező-Vásárhely, 1902. évi október hó 21. napján!

Szerkesztői üzenet.

N. L. Edinburg. Vettem: jönni fog, azonnal, a mint a megkezdett s folyó cikk véget ér. Azoknak a bizonyos „Artikulus”-oknak a fordítását is szívesen fogadom. Ma, mikor a hittani teljes tájékozottságra talán nagyobb szükség van, mint valaha: az efféle ismeretek közlése csak haszonnal járhat. Általában, mint emlitem is, közreműködésére mindenkor szívesen számítok. — **P. Gy. Karász.** Ha valakinek a lelkesi hivattól hivatalos kiadványra, vagy hivatalos rektifikációra van szüksége, a Jegkevesebb, a mit megvárhatunk az, hogy tessék a lelkesi hivattal hivatalos írásban és formában megkeresni. Magán felhívás is végezhetünk ugyan hivatalos funkciót, de a hivatalos megkeresés már csak azért is szükséges, mert a lelkesi hivatalos naplóban és levéltárban nyomának kell annak maradni, hogy milyen kiadványt — főleg ha az bélyegtelen, — milyen okra adtuk ki? A többi annyira magán jellegű s annyira izléstelen, hogy legnagyobb sajnálatomra még azon kérelemnek sem tehetek eleget, hogy e rovatban általánosan kivonatozzam. Éppen azért becses levele ezen részére nem válaszolhatok. Jó lesz azonban annak a tisztelt uri egyénnek figyelmébe ajánlani egyházi törvényeink 91—97. §-ait! — **Egy kíváncsinak.** Valaki a „Sárospataki Lapok” 42-ik számában azt kérde, hogy miképpen lehet „kibékíteni” azt az állítást, hogy „Gróf Tisza I tván beszéde igaz protestáns szellemtől duzzadó” és „mégis a szabadelvű teológiai s felekezeti-küli keresztyénség propagálására szolgálónak is lehet azt magyarazni”? Úgy emlékszem, hogy a szerkesztői üzenet rovatában mondtam ilyen felét, tehát itt adom meg a felvetett kérdésre a feleletet is. Azon fordul pedig ez meg, hogy mit értünk a protestáns szellem alatt? Erre az én theologus tanítványaim ezt mondják: a protestáns szellem alatt értjük a keresztyén ember lelkiismeretének azt a szabadságát, mely tiltakozik az ellen hogy valaki a hit dolgában külső hatalommal akarja megkötni, vagy leigazni a lelket. Gróf Tisza István nevezetes beszédében éppen ez ellen tiltakozván, evidens, hogy az ő beszéde, iga. protestáns szellemtől duzzadó”. S hogy ennek dacára is lehet azt „a szabadelvű teológia s felekezeti-küli keresztyénség propagálására szolgálónak is magyarazni” annak egyszerű bizonyossága a „Debreceni Prot. Lap” 40-ik számában megjelent vezércikk. Így magyarazták félre, hogy többet ne emlitsék, Luthernek „Von der Freiheit eines Christen Menschen” című 1520-ban megjelent művét is, holott tudvalevő, hogy mikor ő

az ember természetes jogainak védelmére kelt, a szentírás alapján emelt szót s mint pozitív alaphoz, ehhez kötötte oda a hívő lelkiismeretét. Minthogy pedig úgy sejtem, hogy a „Sárospataki Lapok” nevezett számában ugyanazon férfiú kér felvilágosítást arra nézve is, hogy én szerentem az igaz kálvinista egyházalkotmány életfogytig tartó megbízatást nem ismer a S. L. 7-ik számában a 139-ik lapon pedig arról van szó, hogy a történetimúlt a tisztujítás mellőzésére s az élethossziglan való választásra utal bennünket s a magyar ev. ref. egyház alkotmánya egész 1861-ig nem ismerte a restaurációt, hát erre is e helyen adom meg a választ. A ki az én cikksorozatamat figyelemmel olvasta, emlékezni fog, hogy én a kérdésekhez általános elvi szempontból szóloztam s tételémet a világ összes református egyházainak történelmileg kifejtett s konfesszióilag igazolható alkotmányából vontam le: a mit megírtam, állom azt ma is az utolsó betűig s ezt a „S. L.” nevezett számában olvasható állítással „kibékíteni” csak az nem tudja, a ki nem akarja. Hát bizony úgy van az, hogy az életfogytig való megbízatás az igaz kálvinista egyházalkotmány szellemével nem egyeztethető össze. Ezen az axiómán semmitnem gyengít az a gyökörlet, hogy nálunk 1861-ig nem ismerték a restaurációt! Hiszen jól tudom én azt hogy egy némelyik egyházmegyében még ma sem ismerik! Tudtam akkor is, mikor cikksorozatam megírtam. De én ezzel nem törődtem, nekem a céloim nem az volt, hogy egyik-másik nemzeti egyházban vagy egyházmegyében kifejtett több vagy kevesebb ideig érvényben álló de mindig csak ephemer jellegű szokásokat ismeressem, hanem a fejszét a gyökérre vetve, arra törekedtem, hogy azt az irányt mutassam meg, mely felé a mi egyházalkotmányunknak is fejlődnie kell és pedig a kálvinizmus igaz szellemében. Pax!

Tartalomjegyzék: Október 31. E. J. — Tárca: Adatok Révész Imre Életéhez. Bakóczy Endre. — Tanügy: A tiszántúli egyházkerület gymnásiumának 1901—2. évi értesítőiről. — Közéletünk: A debreceni ev. ref. kollegiumi természetbeli tanári lakások története. — A máramaros-ugocsei ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlése. — Egyházmegyei közgyűlés. Sz. L. — Külföld: Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomról. Veress István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat.

A komádi ev. ref. egyház ujabban felállított iskoláinál egy tanítónői és egy tanítói állásra.

I. A tanítónői állás évi javadalma:

1. tisztességes lakás az iskola telkén, jelenleg 2 szoba, konyha s melléképületek, melyek rövid időn alkalmasabban is átalakíthatók lesznek.
2. Az egyház pénztárából 400 korona készpénzben, negyedévenként előre fizetve.
3. fűtési általány 90 korona, melyből első sorban a tanterem fűtendő.
4. az 1893. évi XXVI. t.-cz. alapján fizetkiegészítésül 400 korona államsegély.

E fizetésért ez idő szerint az elemi leányiskola IV. V. és VI. osztálya tanítandó s bizonyos megszabott órákon az összes ev. ref. növendékek a női kézimunkában is oktatók, minélfogva előnyben részesülnek, a kik kézimunka tanításra képesítve vannak, s ilyenek a rendes időn kívül végezhető kézimunkatanításból némi mellék jövedelmet is remélhetnek.

II. A tanítói állás évi javadalma:

1. Egy szobából álló lakás a tanterem mel-

lett, a belső fiu-iskola telkén melyen egy másik tanítói lakás is van.

2. az egyház pénztárából 400 korona készpénzben, évnegyedenként előre fizetve.

3. fűtési általány 90 korona, melyből első sorban a tanterem fűtendő.

4. az 1903. évi XXVI. t.-cz. alapján fizetékiegészítésül 400 korona államsegély.

E fizetésért ez időszereint a belső fiu-iskolai I és II. osztályu növendékek tanítása kívántatik. Ha a megválasztandó tanító némi kántori teendőket is képes végezni: ezért némi mellékjövedelmet remélhet; ha pedig esetleg segédlelkészül is alkalmazható, a jelenlegi lelkésznél — míg azzal együtt szolgál — rendes, reggeli, ebéd, vacsorából álló, kosztot nyerhet az olykori lelkészi szolgálatokért. Ily képesítéssel bírók előnyvel bírnak.

Mindkét tanítói állás elnyerője a tiszántuli ev. ref. egyházkerület által kiadott B. tanterv szerint köteles az általa vezetendő osztályokat tanítani, s esetlegesen a presbiterium által más osztályok vezetésére is kötelezhető. Mindkét állásra ev. ref. vallásuak pályázhatnak, kik pályázatukat az évi november 14-ig küldjék be a komádi-i ev. ref. lelkészi hivatalhoz keresztlevelel.

tanítói oklevéllel, s eddigi szolgálati bizonyítványokkal felszerelve. A választás november 16-ikán vasárnap délelőtt tartatik meg. A személyes megjelenés nem kötelező, de kívánatos és előnyös is lehet. Az állások lehetőleg azonnal, de legkésőbb november hó 23-ikán elfoglalandók. A megválasztott tanítók a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyei tanítóegylet kötelezett tagjai. Az államsegélyből nyerendő 400 korona csak okleveles tanítónak, illetve tanítónőnek biztosítatik.

Pályásat.

Segédlelkész kerestetik néh. Szabó János hódmezővásárhelyi ref. lelkész megürült hivatalának az 1903. év máj. 1-ig való ellátása végett. Fizetés, teljes ellátáson (mosást kivéve) kívül, havi 60 azaz hatvan korona, Teendők: a kultus és egyéb hetességi teendők, okt. dec-ben az anyakönyvelés végzése. A hivatal *minél előbb* elfoglalandó. Utiköltség fejében 10 korona fizetetik a megérkezéskor.

Jelentkezések, bizonyítványok Szeremlei Sámuel elnök lelkészhez intézendők Hódmezővásárhelyre.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.